

KONGL. DOMÄNSTYRELSSENS
UNDERDÅNIGA UTLÅTANDE

ÖFVER

JORDBRUKSLÄGENHETSKOMITÉNS DEN 23 NOVEMBER 1892
AFGIFNA FÖRSLAG TILL STYCKNING OCH FÖRSÄLJNING
AF VISSA JORDBRUKSDOMÄNER M. M.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBLAG.
1893.

TILL KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 16 sistlidne December har Eders Kongl. Maj:t till Domänstyrelsen öfverlemnadt af den så kallade Jordbrukslägenhetskomitén den 23 förtgångne November afgifvet underdånigt betänkande innefattande förslag:

dels till styckning och försäljning af vissa jordbruksdomäner,
dels till torrläggning på statens bekostnad af vissa till odling tjenliga sankmarker för att vinna tillfälle till upplåtelse derå af mindre jordbrukslägenheter och

dels till upplåtelse af odlingslägenheter å lämpliga trakter inom Vesterbottens och Norrbottens län, hvarjemte i samma betänkande meddelats yttrande beträffande en till komitén remitterad, af Vesterbottens landsting hos Eders Kongl. Maj:t gjord framställning om upplåtelse under eganderätt af lägenheter om 5 till 10 tunnlands areal å till sädesodling tjenlig mark å kronomarkerna inom nämnda län; och har Eders Kongl. Maj:t anmodat Styrelsen att, efter att från Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i rikets samtliga län hafva inhemtat yttranden, hvilka borde afgifvas före den 1 sistlidne Februari, inkomma med eget underdånigt utlåtande öfver berörda komitébetänkande.

Med öfverlemnande af de i följd häraf från Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande infordrade yttranden får Domänstyrelsen till en början här upptaga det uti komitébetänkandet intagna förslag angående styckning och försäljning af vissa jordbruksdomäner, af Komitén sammanfattadt uti följande punkter:

1:o) att styckning antingen i sin helhet eller delvis till bostadstomter eller smärre jordbrukslägenheter måtte få ega rum af sådana jordbruksdomäner, som äro belägna i närheten af stad, köping, jernvägsstation eller större industriell inrättning och der för en befintlig eller påräknelig arbetarebefolkning behof af egna bostäder kan anses förfinnas;

2:o) att afsöndringar till mindre jordbrukslägenheter jemväl måtte tillåtas från jordbruksdomäner, ej mindre der sådana afsöndringar till följd af domänens saknad af byggnader eller vissa egors mera aflägsna belägenhet från stamhemmanet göra sådant särskildt lämpligt, utan äfven i alla de fall i öfrigt, der sådana afsöndringar utan egentlig skada eller olägenhet för stamhemmanets skötsel och brukande kunna anses böra ega rum;

3:o) att förslag till dylika styckningar eller afsöndringar måtte uppgöras i sammanhang med den uppskattning af jordbruksdomäner, som före deras försäljning eller förnyade utarrendering eger rum, dervid uppskattning särskildt af de till styckning eller afsöndring föreslagna lägenheterna jemväl borde ske;

4:o) att, der det uppgjorda förslaget till styckning eller afsöndring blifvit af Domänstyrelsen godkänt och Eders Kongl. Maj:t lemnat sitt samtycke till försäljningen, de lägenheter, som äro bebygda med enskild

person tillhörande hus, måtte i första hand hembjudas denne till inlösen mot det lägenheten åsatta försäljningsvärdet;

5:o) att öfriga lägenheter, äfvensom de med enskild person tillhöriga byggnader försedda sådana, måtte, der anbud om inlösen ej antages, å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas, så framt icke Eders Kongl. Maj:t för något särskildt fall skulle bestämma, att ett till styckning i bostadstomter afsedt område skall mot uppskattningsvärdet till kommun eller för parcelleringen bildadt konsortium öfverlemnas;

6:o) att för köpeskillingen ej skulle fordras annan säkerhet än in-teckning i den sålda lägenheten;

7:o) att för de lägenheter, hvarå saknas byggnader, sådant anstånd med köpeskillingens erläggande måtte medgifvas, att endast en tiondedel deraf betalas kontant och derefter en tiondedel under hvart och ett af de följande nio åren, dock med vilkor, att, om lägenheten ej före utgången af det femte året blifvit med bostad och, der så erfordras, med för lägenhetens skötsel nödiga byggnader i öfrigt försedd, ogulden köpeskillning då skall anses till betalning genast förfallen;

8:o) att deremot i öfriga fall nu gällande betalningstid tillämpas;

9:o) att Eders Kongl. Maj:t, derest hvad sålunda föreslagits i nåder gillas, måtte äska Riksdagens medgifvande att under ofvanberörda vilkor låta stycka eller göra afsöndringar från sådana jordbruksdomäner, som dertill kunna finnas lämpliga, och derefter låta de sålunda bildade lägenheterna försäljas; samt

10:o) att för sålunda försålda lägenheter inflytande köpeskillingar böra användas på samma sätt som köpeskillingarne för andra försålda jordbruksdomäner; dock att kostnaderna för ifrågakommande styckning och afsöndring skola med desamma i främsta rummet bestridas.

Det sålunda framställda förslag har *Landshöfdingeembetet i Stockholms län* förklarar sig finna särdeles välbetänkt och värdt att till bifall förordas, om ock vid tillämpningen, hvad länet anginge, i hufvudstadens närhet till följd af särskilda förhållanden styckning och försäljning af kronodomäner borde fortfarande såsom hittills försiggå med mycken varsamhet; hvad åter anginge de af Komitén föreslagna köpevilkor, har *Landshöfdingeembetet*, som i likhet med Komitén ansåge annan säkerhet än in-teckning för den obetalda delen af köpeskillingen ej böra fordras, erinrat, att den del deraf, i vissa fall $\frac{1}{3}$ och i andra $\frac{1}{6}$, som enligt förslaget skulle kontant gäldas först vid tillträdet, syntes, der försäljning skedde å offentlig auktion till enskild person, böra redan dervid aflemnas, med rättighet dock för inropare att i stället för sålunda bestämd hand-

penning, som skulle återfås, om anbudet ej antoges, aflemna pant af obligationer eller banks depositionsbevis eller borgen, som af auktionsförrättaren godkändes. Sådant förfarande vore enligt Landshöfdingeembetets åsigt oafvisligen påkalladt för att hindra, det inropare, som saknade vederhäftighet, ej skulle på spekulation inropa tomter eller lägenheter i förhoppning att mot mellanafgift kunna till annan person öfverlåta godkänt auktionsinrop, hvarjemte, derest bestämmelse ej gäfves om skyldighet att utgifva handpenning för ett gjordt köp, äfven kunde befaras, att verkliga spekulanter skulle komma att öfverbjudas af personer, som saknade afsigt eller förmåga att sjelfva fullgöra köpeaftalet. Vidare har Landshöfdingeembetet anmärkt, att vid utfärdande af författning i ämnet borde bestämmas, hvilka rättigheter och skyldigheter dylika lägenheter skulle hafva i förhållande till stamhemmanet, hvarifrån lägenheterna afsöndrats, derest ej blifvande förordning angående hemmansklyfning, jordstyckning och jordafsöndring i allo skulle å dessa lägenheter ega tillämpning, hvarjemte särskild bestämmelse syntes erfordras i fråga om dessa lägenheters anteckning i jordeboken. Vidkommande särskildt afgäld har Landshöfdingeembetet framhållit önskvärldheten af, att ifrågasvarande tomter och lägenheter blefve från sådan helt och hållet befriade.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län har jemväl funnit ifrågasvarande förslag högeligen afsevärdt och egnadt att bereda bostad och utkomst åt ett ej ringa antal mindre bemedlade familjer. Dock har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med särskild hänsyn till förhållandena i Upsala län hemställt, huruvida det icke kunde anses lämpligt, att, innan uppgjorda förslag till styckning eller afsöndring i och för försäljning af mindre jordbrukslägenheter af Domänstyrelsen pröfvades, vederbörande kommunalmyndigheter, i de fall der så ansåges nödigt, skulle lemnas tillfälle att i ärendet sig yttra. Af de 75 särskildt utarrenderade kronolägenheter, som, enligt hvad det vid komitébetänkandet fogade tabellsammandrag utvisade, funnes inom länet och som skulle ifrågakomma till den föreslagna upplåtelsen, vore nämligen, efter hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upplyser, de allra flesta belägna dels inom och dels omedelbart invid Upsala stads område, och låte det, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande, tänka sig, att dessa lägenheters bebyggande och skötsel alldeles oberoende af de för staden gällande byggnads-, brand- och helsovårdsföreskrifter skulle kunna för staden och dess innevånare medföra rätt betydande olägenheter. Billigheten syntes derföre fordra, att i detta och dylika fall de kommunala myndigheterna lemnades tillfälle att föreslå sådana vilkor för upplåtelsen, att olägenheter i antydda afseendet i möjligaste mån kunde undvikas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län har anfört följande:

Den första af de föreslagna åtgärderna afsåge styckning till bostadstomter eller smärre jordbrukslägenheter af sådana kronan tillhöriga jordbruksdomäner, som vore belägna i närheten af stad, köping, jernvägsstation eller större industriell inrättning. I afseende härå har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upplyst, att af domäner med dylikt läge i länet finnes tretton, nämligen Stora och Lilla Kungsladugården, Östra Kungsladugården samt kronolägenheterna Spelhagen, Stora Trädgården och Lillbro täppor invid Nyköpings stad; Eskilstuna kungsladugård och kronohemmanen Gredby invid Eskilstuna stad; Gripsholms kungsladugård och kronotorpet Carlsborg invid Mariefreds stad; samt kronohemmanen Åkra, Berga och Öflingsby på omkring en tiondels mils afstånd, Åkra från Bettna och de båda andra hemmanen ifrån Rekarne jernvägsstation. Enär till Nyköpings stad hörde jemförelsevis stora jordvidder, som egdes dels af kommuner och dels af enskilde, syntes någon tillökning af bostadstomter och smärre jordbrukslägenheter invid nyss nämnda stad utöfver dem, som redan finnes å stadens område att tillgå, icke erfordras. Af de sjelfständiga jordlotterna på stadens område hade flera kommit i samma persons ego, så att i ett fall till exempel 27 täppor vore samlade på en hand; och då dessa jordlotter icke rönt starkare efterfrågan, än att de sålunda blifvit på få händer samlade, torde man icke hafva skäl förvänta, att styckning till större eller mindre delar af jordbruksdomänerna invid Nyköpings stad inom den närmare framtiden skulle leda till dermed åsyftade resultat. Bättre gestaltade det sig ej heller med förhållandena vid Mariefreds stad samt vid Bettna och Rekarne jernvägsstationer. Men enär Eskilstuna stad deremot icke sträckte sig utöfver stadens planlagda område och detta samhälle i följd af den betydande utveckling, som jernindustrien derstädes under de senaste årtiondena uppnått, vore i jemn och ständig tillväxt, skulle styckning till vissa delar af Eskilstuna kungsladugård och hemmanen Gredby tvifvelsutan blifva till allmänt och enskildt gagn och kunna företagas under vilkor, som jemväl i ekonomiskt hänseende borde blifva för staden förmanliga. Likaså torde nog också många fall gifvas, der de af Komitén ifrågasatta afsöndringar från andra staten tillhöriga jordbruksdomäner på goda skäl borde tillåtas. Och då den pröfning, som enligt Komiténs förslag skulle i hvarje särskildt fall föregå de beslut, som i anledning af väckta förslag till jordstyckningar och jordafsöndringar komme att meddelas, syntes medföra fullt betryggande garantier för tillvaratagande af det allmännas rätt och tillgodoseende af det med förslaget åsyftade

ändamål, ansåge Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sig böra tillstyrka, att förslaget måtte bifallas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län har hemställt, huruvida icke, till förekommande af ej mindre en mängd betänkliga olägenheter, som otvifvelaktigt skulle blifva en följd deraf att, der i städers och andra mera folkrika traktens närhet jordbruksdomäner blefve föremål för styckning, försäljning och bebyggande, än äfven kronans fara för förluster, såsom regel borde stadgas, att sådan domän skulle hembjudas åt vederbörande stad eller landskommun med skyldighet för denna att, efter det domänen blifvit uppdelad i lämpliga tomter eller farmer och behörig byggnadsordning blifvit fastställd, på billiga villkor upplåta dessa delar åt sådane obemedlade eller mindre bemedlade personer, som kunde och ville bereda sig egna sjelfständiga hem. I öfrigt har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke haft något emot förslaget att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län har emot förslaget allenast anmärkt, att den af komiterade föreslagna föreskriften att alla lägenheter, som icke vore bebygda, skulle å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas eller ock, der Eders Kongl. Maj:t för något särskildt fall skulle finna sådant lämpligt, mot uppskattningsvärdet öfverlemnas till kommun eller för parcelleringen bildadt konsortium, borde något kompletteras. Det komiterade lemnade uppdrag innefattade nämligen såsom hufvuduppgift, att tillfälle måtte beredas obemedlade och mindre bemedlade att bilda egna jordbruk, hvarmed väl finge förstås, att meningen skulle vara att söka förskaffa obemedlade och mindre bemedlade egna hem. Men om lägenheter af ifrågavarande slag upplåtes på offentlig auktion till den högstbjudande, skulle, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande, icke obemedlade och mindre bemedlade personer kunna åtkomma någon sådan lägenhet, utan blefve det kapitalet, som komme att slå under sig lägenheterna för att derå göra vinst, hvilket än mera blefve förhållandet, om, såsom föreslagits, de i vissa fall öfverlemnades till något konsortium. Endast vid upplåtelsen till kommun kunde möjligen genom särskilda villkor och förbehåll det sökta ändamålet främjas, men äfven kommunerna önskade gerna skörda vinst, så att full garanti för det ändamålsenliga användandet af lägenheterna äfven i detta fall svårigen kunde erhållas. För vinnande af det komiterade föresatta målet har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derföre ansett den ifrågasatta upplåtelsen å offentlig auktion till den högstbjudande eller till kommun eller till konsortium böra ändras derhän, att upplåtelsen jemväl efter Eders Kongl. Maj:ts

särskilda nådiga bepröfvande skulle få ega rum mot uppskattningsvärdet till obemedlade eller mindre bemedlade personer under de vilkor, som komiterade i förslaget angående torrläggning på statens bekostnad af vissa till odling tjenliga sankmarker ifrågasatt för upplåtelse af sådan mark, dock att betalningstiden borde bestämmas till högst tio år.

Landshöfdingeembetet i Kronobergs län har framhållit, att det till förminskande af ej mindre emigrationen till utlandet än äfven inflyttningen från landsbygden till städerna, hvarigenom årligen en mängd jordbruksarbetare droges från landets hufvudnäring, vore synnerligen önskligt och lämpligt, om staten i sin mån sökte verksamt underlätta tillfället för obemedlade eller mindre bemedlade arbetsföra personer att komma i besittning af egen jord och bostad; att, då för öfrigt de enskilde jordegarna i allmänhet vore föga benägne att under eganderätt upplåta jord till den fattigare befolkningen, det utan tvifvel äfven ur sådan synpunkt torde lända till allmänt gagn, om staten i detta hänseende föreginge med kraftigt manande exempel, synnerligast som några särdeles betungande uppoffringar för statsverket icke härigenom behöfde förorsakas; och har Landshöfdingeembetet förklarat sig på grund häraf biträda Komiténs förslag till styckning och försäljning af jordbruksdomäner. Dock har Landshöfdingeembetet ansett sig böra föreslå den ändring deri att, derest för visst fall på grund af befintlig skogstillgång å lägenhet, som skulle säljas, annan säkerhet än inteckning i den sålda lägenheten ansåges böra af köparen aflemnas, föreskrift i sådant afseende skulle få bland köpevilkoren intagas, hvarjemte Landshöfdingeembetet särskildt påpekat nödvändigheten af att i alla de fall, der styckning eller afsöndring kunde ifrågakomma, landtmätare vid dylika förslags uppgörande vore som förrättningsman närvarande.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län har med påpekande af förslagens fördelar förklarat sig emot detsamma icke hafva någon annan erinran, än att rättigheten till afyttrande af områden borde utsträckas att omfatta äfven sådana, som vore belägna intill lastplats och större by.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gotlands län tillstyrker jemväl förslaget.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län har förklarat sig i hufvudsak icke hafva något deremot att erinra, men anmärkt, att kontant inbetalning af endast en tiondedel af köpeskillingen utan annan säkerhet än inteckning i den sålda lägenheten icke syntes erbjuda kronan erforderlig trygghet för köpevilkorens fullgörande, äfvensom att den föreslagna bestämmelsen om köpeskillingens gäldande tidi-

gare än vid köpslutet betingats, för den händelse lägenheten ej före utgången af det femte året blifvit vederbörligen bebyggd, kunde gifva anledning till tvister emellan kronan och köparen och för öfrigt så mycket mindre syntes af omständigheterna påkalladt, som kronan, sedan hälften af köpeskillingen blifvit gulden, borde för återstoden ega full säkerhet genom den i lägenheten meddelade in-teckning, hemställande Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med afseende härå, att för lägenheter, å hvilka saknades åbyggnader, en femtedel af köpeskillingen borde erläggas före köpbrevets utfärdande och derefter en tiondedel under hvart och ett af de följande åtta åren samt att det föreslagna vilkoret om köpeskillingens gäldande i annan ordning, om lägenheten ej inom viss tid blifvit bebyggd, måtte förfalla.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Christianstads län har förklarar sig icke kunna dela Komiténs mening, att de af densamma föreslagna åtgärder skulle, genom att bereda möjligheten att vinna egna hem och sysselsättning å landsbygden, i betydlig mån minska icke allenast emigrationen till utlandet, utan äfven den pågående inflyttningen till städerna. Dessa företeelser följde nämligen helt andra lagar, och brist på arbete på landet förefunnes så mycket mindre, som landtbrukare redan i flere år allmänt klagat öfver svårigheten att erhålla jordbruksarbetare, trots de jemförelsevis ganska höga afföningar, som erbjödes dem. Icke heller vore — enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vidare framhåller — svårigheten att kunna bilda egna jordbruk inom länet synnerligen stor, hvilket framginge deraf, att under år 1891 styckades genom laga hemmansklyfningar inom länet 3,415 hektar emellan 228 delegare eller i medeltal 15 har på hvarje, hvarförutom en mängd hemmansklyfningar egt rum, tillkomne på det sätt, att vissa delar med förut bestämda gränсор sålts och hemmantal å de olika delarne efter befintliga skifteshandlingar uträknats. Dessutom förekomme årligen en stor mängd afsöndringar till byggnadstomter jemte större och mindre planteringsland, hvilkas antal Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dock så mycket mindre vore i tillfälle att uppgifva, som inom länets flesta domsagor lagfart å afsöndringar meddelades utan att de förut varit föremål för sådan behandling, som Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 6 Augusti 1881 föreskrefve. Då emellertid häraf framginge, att begär förefunnes att komma i besittning af bostads- och mindre jordbrukslägenheter samt Komiténs förslag att genom styckning af eller genom afsöndring af lägenheter från kronans domäner, i den mån desamma blefve till utarrendering lediga, syntes Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ändamålsenligt, har Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-

hafvande förordat, att möjlighet måtte beredas för dylik styckning och afsöndring på de orter, der sådant med fördel kunde ega rum, i sammanhang hvarmed Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dock särskildt erinrat:

att den föreslagna utsträckningen af betalningsanståndet för obebygda lägenheter till 9 i stället för 5 år, helst då endast intecknings-säkerhet skulle fordras, i många fall komme att leda till sådan öfverspekulation, att derigenom prisen komme att höjas mera, än som motsvarades af räntevinsten, och i följd deraf den afsedda fördelen för köparen blefve illusorisk;

att föreslagna åtgärden, att ett till styckning i bostadstomter afsedt område skulle mot uppskattningsvärdet öfverlemnas till kommun eller för parcelleringen bildadt konsortium, antagligen komme att lyckas endast i det fall att kommunen eller konsortiet finge fria händer vid försäljningen, så att de kunde derå erhålla vinst;

att, i händelse obebygd lägenhet försålles, det icke torde vara tvifvel underkastadt, att köparen, såvida han ämnade behålla lägenheten, i första rummet skulle tillse, att han finge den bebyggd, hvarför, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigt, tiden, inom hvilken lägenheten borde vara bebyggd, kunde inskränkas till tre år, emedan, då ingen annan säkerhet för köpeskillingens gäldande än inteckning skulle erfordras, lättheten att i första hand förvärfva sådan lägenhet skulle, såsom förut antydts, framkalla spekulatio och lägenheten sannolikt gå genom flera händer samt den siste egaren under femte året möjligen vara ur stånd att vare sig bebygga den eller utbetala hela återstående köpeskillingen, hvadan och då lägenheten under tiden sannolikt blefve försämrad, förlust för statsverket kunde befaras.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län har, med uttalande af den åsigten att kronans domäner och kronoparker borde i kronans ego bevaras för att bereda kronan en säkert påräknelig inkomst, helst sedan beslut fattats om eftergift af andra betydande ordinarie statsinkomster, vidare anført:

Hvad anginge kronodomänerna, inhemtades af en vid Komiténs betänkande fogad bilaga, att till styckning ifrågasatts 805 lägenheter om tillsammans 11,911.83 hektar. Då emellertid en ej obetydlig del af marken utgjordes af afrösningsjord samt egendomarne för närvarande vore upplåttna åt brukare, hvilka af desamma hade sin bergning, torde genom lägenheternas styckning icke kunna förväntas någon afsevärd tillväxt i den jordegande befolkningsstocken eller någon betydlig ökning i fosterlandets värnekraft. Om således de fördelar, styckningen af dessa

lägenheter skulle medföra, icke kunde vara synnerligen afsevärda, borde det å andra sidan framhållas, att deras disposition på föreslaget sätt skulle medföra betänkliga olägenheter. Kronans i eller invid städer, köpingar eller stationssamhällen belägna domäner torde i allmänhet vara skäl att bibehålla i kronans ego för att, då mark erfordrades till anläggning eller utvidgning af militära etablissement, fängelser, undervisningsanstalter, jernvägsstationer eller andra offentliga institutioner, antingen omedelbart dertill begagnas eller ock användas för att genom byte tillvinna kronan erforderlig tomtplats. Under vissa förhållanden kunde kronans områden vara för städer eller andra samhällen outhärliga för utvidgning af hamnar, anläggning af allmänna platser o. s. v. och deras styckning och upplåtande åt enskilde skulle då kunna lägga betänkliga hinder i vägen för samhällets utveckling. Äfven i de fall, der sådana omständigheter tilläfväntas icke skulle kunna efter omsorgsfull utredning åberopas mot den ifrågasatta åtgärden, finge det ej förbises, att upplåtande å synnerligen billiga villkor af byggnadstomter å domän af ifrågasatt beskaffenhet lätteligen skulle kunna komma synnerligen olägligt för städer och köpingar, hvilka då genom statens åtgärder kunna nödgas att, utan att sådant eljest af förhållandena betingats, vidkännas betydande omkostnader för utvidgning af stadsplaner, anläggning af gator och allmänna platser, ordnande af polisbevakning, vattenledning och gatubelysning m. m. I anseende härtill skulle det helt visst finnas tjenligast, att, såsom redan förut i flere fall skett och Komitén äfven syntes anse lämpligt, kronomark, som vore belägen inom eller invid stad, köping eller annan mer bebyggd ort, vid yppadt behof öfverlätas åt staden eller kommunen emot viss köpeskillning eller utbyte af annan jord. Med afseende å kronoegendomar, hvilka icke vore belägna invid någon mer bebyggd ort, torde det böra framhållas, att en familj behöfde ej blott bostad, utan äfven inkomst vare sig af den jord, den bebodde, eller genom arbetsförtjenst samt att styckningen således icke kunde vara att förorda, der ej bebyggaren antingen erhöle mark af den vidd och beskaffenhet, att han af densamma kunde hafva sin bergning, eller ock kunde i närheten påräkna stadig arbetsförtjenst, i brist hvarå upplåtelsen af jord å statens sida sannolikt skulle för vederbörande kommun medföra ökad fattigvårdstunga. Då således den ifrågasatta styckningen af statsdomänerna icke syntes komma att medföra de åsyftade förmånerna, men i många fall medföra allvarsamma olägenheter, vågade Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ej förorda hvad Komitén i förevarande hänseende föreslagit i vidare mån, än att föreskrift borde i näder meddelas derom, att vid förekommande arrendevärderingar skulle tagas i öfvervägande, huruvida af-

sönkring till mindre jordbrukslägenheter eller byggnadsplatser lämpligen och utan men för egendomen kunde ega rum. Der sådant ansåges kunna ske, finge i hvarje särskildt fall frågan göras till föremål för pröfning af Riksdagen och villkoren för upplåtelsen fastställas med anledning af de särskilda omständigheterna i ärendet.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län har ansett icke något vara att anmärka mot komiterades hemställan, att frågan om de styckningar och afsönkringar, som för behof af bostadslägenheter i närheten af befolkningscentra och större fabriksanläggningar kunna anses erforderliga, i allmänhet må vid den uppskattning af jordbruksdomäner, som före deras försäljning eller utarrendering eger rum, tagas under öfvervägande för att i sammanhang med uppskattningen pröfvas; men hvad förslaget i öfrigt anginge har *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* med uttalande af den åsigt, att till försäljning utbjudna lägenheter icke komme att inköpas af andra än dem, som egde tillräckliga medel för deras förvärfvande, samt att verkningarna af de föreslagna åtgärderna icke komme att få den betydelse för det afsedda ändamålet, som komiterade syntes benägne tillerkänna densamma, afstyrkt bifall till komiterades framställning.

Landshöfdingeembetet i Göteborgs och Bohus län har med framhållande af statens skyldighet att söka motverka emigrationen och inflyttningen till städerna förklarar sig anse Komiténs ifrågavarande förslag värdt allt beaktande, och har Landshöfdingeembetet jemväl funnit de deri intagna närmare bestämmelser lämpliga. Derutöfver vore dock, enligt Landshöfdingeembetets mening, nödigt att tillägga bestämmelser dels angående den jordnatur och skattskyldighet till staten, som afsönkrad lägenhet eller bostadstomt skulle sig ikläda efter försäljningen, och dels huru förhållas skulle med jordbruksdomäns mantal, då styckning af en domän egt rum vare sig af hela domänen eller af endast en del deraf. I förra hänseendet ifrågasätter Landshöfdingeembetet tillämpning af hvad som enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874 lärer till efterrättelse vid försäljning af kronoegendom. Hvad mantalsbeteckningen beträffar, framhåller Landshöfdingeembetet såsom det enklaste förfaringssättet om densamma försvunne för det område, som till bostadstomter indelades, och motsvarande minskning skedde i stamhemmanets mantal. Med hänsyn till de rubbningar, som genom ett dylikt tillvägagående skulle kunna uppstå i förhållanden, för hvilka mantalet vore eller kunde blifva bestämmande, medgifver dock Landshöfdingeembetet, att detsamma knappt syntes vara tillrädligt, och hemställer Landshöfdingeembetet i stället, huruvida icke bostadstomterna fiuge betraktas och behandlas

såsom afsöndringar från stamhemmanet liksom de jordbrukslägenheter, som genom styckning af kronoegendom eller afsöndring derifrån kunde uppstå. Att med minskning af stamhemmanets mantal åsätta särskildt mantal å bostadstomterna anser Landshöfdingeembetet ej böra komma i fråga, enär hvarje tomt då skulle komma att bära en högst ringa och besvärlig bråkdelen af hemmanets mantal. Med påpekande vidare att, om domän i sin helhet delades till jordbrukslägenheter och bostadstomter eller endast till lägenheter, stora svårigheter syntes inträda för behandlingen af mantalsfrågan, förklarar sig Landshöfdingeembetet ej vara i tillfälle att nu föreslå, huru denna fråga i sådana fall lämpligen skulle kunna lösas. Slutligen föreslår Landshöfdingeembetet på vissa anförda grunder, hemtade från förhållandena inom länet, att i förslaget första moment med »stad, köping, jernvägsstation eller större industriell anläggning» likställa jemväl »fiskläge».

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs län har emot förslaget ej haft något att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs län har förklarat sig icke finna skäl till anmärkning emot detsamma utom i fråga om bestämmelsen att för köpeskillning ej skulle fordras annan säkerhet än in-teckning i den sålda lägenheten, så till vida, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ifrågasatt, huruvida icke kronan för gäldandet af den köpeskillingsandel, som skulle erläggas före eller vid tillträdet, borde bereda sig säkerhet genom borgen. En köpare skulle nämligen, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande särskildt framhåller, kunna, utan något egentligt äfventyr för sig sjelf, men till förlust för kronan, vid auktionen lätt sinnigt bjuda öfver andra mera redbara spekulanter, men vid tiden för tillträdet draga sig undan och derigenom tvinga kronan att utan förberedelse öfvertaga brukningen af den sålda lägenheten.

• *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län* har förklarat sig så mycket hellre tillstyrka förslaget, som med visshet kunde förutses, att en hel mängd domäner, styckade antingen helt och hållet eller blott delvis, skulle vara både begärligare och betinga vida högre pris, än om desamma i sin helhet afyttrades, och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande särskildt framhållit, att så vore förhållandet med de i närheten af städer, jernvägsstationer eller andra större bebyggda platser belägna domäner.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län har emot förslaget anmärkt, dels att, då enligt 1 momentet en jordbruksdomän skulle få antingen i sin helhet eller delvis styckas icke allenast till

smärre jordbrukslägenheter, utan äfven till bostadstomter, det syntes föga konsekvent, att Komitén i 2:dra momentet inskränkt afsöndringar från jordbruksdomän till att afse allenast mindre (smärre) jordbrukslägenheter och sålunda för obemedlade och mindre bemedlade utestängt möjligheten att genom afsöndring från domän förvärfva bostadstomter, *dels ock* att, ehuru enligt 4:de momentet endast de genom egostyckning eller afsöndring från jordbruksdomän uppkommande lägenheter, som vore bebygda med enskilda personer tillhörande hus, skulle i första hand hembjudas desse till inlösen mot de lägenheterna åsatta försäljningsvärden, påföljande 5 moment likväl blifvit så affattade, att icke allenast de med enskild person tillhöriga byggnader försedda, utan äfven öfriga lägenheters försäljning å offentlig auktion till den högstbjudande gjorts beroende deraf, att anbud om inlösen ej antoges, hvilken affattning dock, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med afseende å innehållet i motiven ansett sig kunna sluta, antagligen icke vore afsigtlig, utan i sjelfva verket afsåge, att alla andra lägenheter än de, som vore försedda med enskilda personer tillhöriga byggnader, skulle, utan att hembud föregått, omedelbart å offentlig auktion försäljas utom i ett särskildt undantaget fall. Mot en sådan omedelbar försäljning på offentlig auktion af bostadstomter och smärre jordbrukslägenheter har emellertid Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, under åberopande af t. f. Domänintendentens i ärendet afgifna yttrande, anmärkt, att ett sådant förfaringssätt skulle lemna utrymme för en obehörig spekulation och föranleda så uppdrifna pris att hela syftemålet med åtgärden, nämligen att bereda obemedlade och mindre bemedlade tillfälle att bilda egna jordbruk och förvärfva bostadstomter, förfelades. Faran af en sådan spekulation och en sådan prisstegring syntes Komitén ock hafva förutsett och sökt förebygga den genom den föreslagna bestämmelsen att försäljning å offentlig auktion icke skulle ega rum, derest Eders Kongl. Maj:t för något särskildt fall skulle bestämma, att ett till styckning i bostadstomter afsedt område skulle mot uppskattningsvärdet till kommun eller för parcellering bildadt konsortium öfverlemnas, hvilket förfaringssätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande likväl ansåge icke skola göra tillfyllest för att förekomma de befarade olägenheterna, hvarför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande instämt i hvad t. f. Domänintendenten i sådant syfte hemställt.

I häri åberopade, af t. f. Domänintendenten Friherre Djurklou afgifna yttrande har denne hufvudsakligen anfört, att det vore af vigt, att de till försäljning afsedda obebygda lotterna, hvori en domän delats,

komme i händerna på sådana mindre bemedlade personer, som der ville sjelfva bygga och bo och för hvilka de fördelaktiga betalningsvilkoren vore afsedda; och då såväl dessa lotter som de redan bebyggda skulle hvar för sig af uppskattningsmännen värderas, har t. f. Domänintendenten föreslagit, att, sedan värderingsförslaget godkänts, någon tid måtte lemnas sådane spekulanter, hvarunder de egde att till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkomma med till Domänstyrelsen ställda anbud att efter det åsatta värdet lösa dessa obebyggda lotter, och att, om anbuden befundes antagliga samt sökandenas frejd och öfriga förhållanden betryggande, lägenheterna måtte till dem på de af komiterade föreslagna villkor öfverlåtas; och borde först sedan den tid, som för emottagande eller pröfning af dessa anbud kunde komma att stadgas, lupit till ända, öfverlåtelsen till kommun eller särskildt konsortium eller deras försäljning å auktion ifrågakomma.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län har öfverlemnadt yttrande i ärendet från t. f. Domänintendenten i länet, Öfverjägmästaren Hahr, som, med uttalande af den åsigt att ett förverkligande af Komiténs förslag skulle blifva till stort gagn för länet, emot förslagens särskilda bestämmelser icke haft något annat att anmärka, än att i 4:de momentet ordet »hus» borde utbyttas emot orden »nu förefintliga boningshus», då det icke kunde vara behöfligt, att den skulle åtnjuta förmånsrätt till inköp af lägenhet, som der uppfört endast en eller annan mer eller mindre värdelös foderlada, det slags uthus, som oftast förekomme på sådana icke bebodda egor, hvilka kunde blifva föremål för styckning eller afsöndring från stamhemmanet, hvarjemte t. f. Domänintendenten erinrat, att i förslaget saknades stadgande derom, huruvida sådan förmånsrätt borde tillerkännas den, som hädanefter utan vederbörligt medgifvande uppförde hus på kronans domäner, hvilket komme att hafva åtskilliga lätt insedda missbruk till följd; och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för egen del förklarat sig biträda Komiténs förslag med den af t. f. Domänintendenten föreslagna ändring, hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uttalat den mening, att de särskilda lägenheternas frånskiljande ej borde ske i form af afsöndring eller i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 6 Augusti 1881, då åsättande af afgäld i allmänhet vore öfverflödigt, sedan beslut om grundskatternas afskrifvande fattats, samt i förevarande fall desto mer som kronan sjelf vore egare till stamhemmanen.

Landshöfdingeembetet i Kopparbergs län och Eders Kongl. Maj:ts

Befallningshafvande i Gefleborgs län hafva ej haft något emot förslaget att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesternorrlands län har med hänsyn dertill, att inom samma län ej funnes några jordbruksdomäner, ej ansett sig böra i frågan afgifva yttrande.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län har förordat Komiténs förslag, dock med den erinran, att den säkerhet af endast inteckning, som komiterade ansett tillräcklig för köpeskillingarnes utfående, icke finge anses fullt betryggande; och har *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* i sistnämnda afseende anfört, att, på sätt komiterade anfört, det visserligen icke kunde riskeras, att värdet af de fastigheter, hvarom vore fråga och hvilka högst sällan torde komma att åtföljas af något skogsbestånd, skulle kunna genom skogsafverkning i någon nämnvärd mån förminskas under de föreslagna betalningstiderna, men att en fastighets värde äfven på annat sätt kunde inom ganska kort tid icke oväsentligt nedsättas, till exempel genom ytterlig vanhäfd, åbyggnadernas raserande, matjordens bortförande, slåhackning och bränning med mera, och i dylika fall, som nog kunde emotses, torde icke tillräcklig säkerhet för köpeskillingen kunna påräknas endast genom inteckning. *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* hölle ock före, att, om det skulle åligga köpare att jemte inteckning ställa borgen för köpeskillingen, detta icke komme att vålla någon afsevärd minskning i krediten för en arbetsduglig och ordentlig person och att svårighet icke skulle möta för anskaffande af dylik borgen, då jemväl borgesmännen för sin förbindelse kunde betinga sig säkerhet i inteckningen allt efter som skulden till kronan afbetalades, men att deremot, om möjlighet bereddtes för tillträdande af lägenheterna på allt för billiga villkor, dessa kunde komma att blifva föremål för en osund spekulation af personer, som väl för tillfället kunde anskaffa medel för den första obetydliga afbetalningen, men af brist på arbetsduglighet, i följd af oordentlighet eller af annan anledning saknade alla förutsättningar att slutligen blifva egare till jorden. I enlighet med de sålunda uttalade åsikter har *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* förordat, att, förutom säkerhet af inteckning, borgen för köpeskillingen borde ställas, på sätt för närvarande egde rum vid försäljning af kronoegendomar, men att, derest endast inteckningssäkerhet skulle erfordras, antingen tiden för köpeskillingens erläggande borde afkortas eller beloppet af första afbetalningen höjas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län har tillstyrkt förslaget samt särskildt framhållit, att detsamma icke hade

ringa tillämplighet på länet, hvarest flere mindre domäner förefunnes, hvilka i följd af sin belägenhet nära stad eller på sådan ort, der möjligen i framtiden en jernvägsanläggning kunde komma till stånd, kunde blifva för dylika upplåtelse användbara.

Och har *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län* med framhållande af förslaget ändamålsenlighet hemställt, att detsamma ej måtte, på sätt *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* trott vara komiterades mening, ensamt tillämpas i de söder om Vesterbotten liggende landsdelar, utan antagas såsom gällande äfven för de begge nordliga länen.

För egen del får Styrelsen i underdånighet anföra följande:

Länsstyrelsernas i ärendet afgifna yttranden gifva väl stöd för det antagande, att de ökade tillfällen till förvärfvande af sjelfständiga mindre jordbrukslägenheter, som enligt Komiténs förslag i förevarande hänseende skulle erbjudas, ej komma att af allmänheten lemnas obegagnade, men Styrelsen håller före, att Komiténs ifrågavarande förslag ej är egnadt att i någon vidsträcktare omfattning förhjelpa särskildt obemedlade eller mindre bemedlade personer att komma i besittning af dylika lägenheter. Endast ett fåtal medellösa eller mindre bemedlade jordbruksarbetare torde nämligen finnas, som äro i besittning af den förmåga och ega den kredit för erhållande af, låt vara ett mindre, kapital, som erfordras för att ej allenast kunna inköpa och uppodla jord, utan äfven i flertalet fall förse densamma med nödvändiga åbyggnader. Der i något undantagsfall en jordbruksarbetare genom sina egenskaper lyckats förvärfva ett sådant förtroende, att någon vill förlägga honom med nödigt kapital för dylikt ändamål, lär ej heller tillfälle nu saknas att af den enskilde få inköpa odlingsbar jord, helst som förlagsgifvaren sjelf då kan genom för hvarje fall lämpadt aftal försäkra sig mot förlust. Att tänka sig att endast därför, att af kronans nu afsedda jord smärre lotter komme att hållas till salu, deraf skulle vinnas storartade resultat, som kunde inverka till och med till emigrationens minskning, torde därför vara att gifva frågan en utsträckning, som ej i verkligheten erhåller någon motsvarighet. Styrelsen anser dessutom nödvändigt att med synnerlig varsamhet gå till väga i de fall, der vid nu bestående förhållanden å en lägenhet på kronans jord redan finnes brukare, hvilken kanske med stora uppoffringar under en följd af år kunnat uppföra åbyggnader eller inköpa sådana samt uppodlat jorden, för hvilken han nu visserligen förmår utgöra en måttlig afgäld, på samma gång han genom dess brukning kan erhålla en afkomst, som är tillräcklig för familjens knappa uppehälle, ehuru han ej

eger förmåga att anskaffa jordens kapitalvärde för att tillösa sig densamma. En sådan lägenhetsinnehafvare skulle genom den rubbning af nuvarande förhållanden, som blefve en följd af lägenhetens försäljning, sättas uti en ställning, hvilken, långt ifrån att vara för honom eftersträfvansvärd och lyckobringande, tvärtom kunde leda till hans ruin eller åtminstone inveckla honom i affärstransaktioner, ur hvilka han hade svårt att reda sig. Komiténs förslag skulle således under vissa förhållanden komma att verka alldeles i motsatt riktning mot hvad som åsyftats, der redan bebygda lägenheter funnes, som ansloges till en ovilkorlig försäljning, utan att innehafvarne hvarken begärt att få förvärfva dem eller egde förmåga dertill. Hvad angår obebygda lägenheter, har erfarenheten hittills visat, att, då kronoegendomar utbjudits till försäljning i mindre lotter, anbuden för egendomen i dess helhet i de flesta fall öfverstigit summan af anbuden å lotterna, hvaraf torde framgå, att köplust i allmänhet ej är stor i fråga om obebygda jordlotter. Orsaken härtill är äfven lätt att finna, om man tager i betraktande förhållandet emellan kostnaderna för erforderliga åbyggnaders uppförande å en mindre jordlott och den afkomst, som af denna kan erhållas.

Fastän Styrelsen, såsom nu är antydt, anser något större resultat i den åsyftade riktningen ej vara att förvänta af förslaget genomförande, synes dock detsamma, såsom befordrande svenska jordens fördelning på flera händer, medföra afsevärda fördelar, hvarför Styrelsen finner sig i hufvudsak böra biträda förslaget.

Innan Styrelsen ingår i närmare granskning af förslaget särskilda delar, får Styrelsen underdånigst erinra, att 1891 års Riksdag enligt dess underdåniga skrifvelse den 13 Maj samma år med bifall till derom gjord nådig proposition medgifvit, att, der å kronoegendom, som med tillämpning af gällande bestämmelser försäljes, finnes lägenhet, hvilken anses kunna, utan att hufvudgårdens försäljning till skäligt pris derigenom försvåras, från egendomen afsöndras och särskildt för sig afyttras, på Eders Kongl. Maj:ts må ankomma att utan auktion med full eganderätt upplåta sådan lägenhet åt innehafvaren, under vilkor

att, sedan värdet å lägenheten blifvit i den för arrendeuppskattningar stadgade ordning uttrönt, för lägenheten erläggas en köpeskilling, motsvarande detta värde;

att köparen skall, derest han sådant åstundar, ega inbetala köpeskillingen under loppet af tio år med en tiondedel årligen, såvida han för fullgörande häraf ställer godkänd säkerhet; samt

att upplåtelsen skall ega rum med iakttagande af de rörande jordafsöndring i nådiga förordningen den 6 Augusti 1881 meddelade föreskrifter.

De lägenheter, som härmed afses, utgöras af sådana, som äro försedda med enskilda personer tillhörande byggnader samt belägna å egendomar, hvilkas arrenden icke öfverstiga 500 kronor och om hvilkas disposition Eders Kongl. Maj:t vid arrendetidens slut i hvarje särskildt fall förordnar. Då Riksdagens beslut sålunda åsyftar endast bebygda lägenheter och sådana kronoegendomar, hvilka enligt gällande grunder skola vid arrendetidens utgång försäljas, derest de ej anses böra för något särskildt statsändamål i kronans ego bibehållas, har Komitéén utsträckt sitt förslag till jemväl obebygda lägenheter och alla utarrenderade kronoegendomar, äfven sådana, som enligt nu gällande stadganden fortfarande skola utarrenderas. I afseende å försäljningsvilkoren är vidare komiterades förslag i så måtto olika med Riksdagens förutnämnda beslut, att köpeskillingen för lägenheter, försedda med enskilda personer tillhöriga byggnader, skulle erläggas under loppet af 6 år samt att för köpeskillingen ej skulle fordras annan säkerhet än inteckning i den sålda lägenheten.

Såsom af *första punkten* i förslaget inhemtas, hafva komiterade förutom upplåtelse af jordbrukslägenheter föreslagit sådan jemväl af bostadstomter.

Då den Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 14 Maj 1891, som föranledde Komitééns tillsättande, endast afsåg utredning rörande möjlighet för obemedlade eller mindre bemedlade att på lämpliga vilkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å inom landet ännu befintliga odlingsbara utmarker, torde komiterade i viss mån gått utom det erhållna uppdraget, men i händelse Eders Kongl. Maj:t det oaktadt finner förslaget i ofvan berörda del böra till pröfning upptagas, får Styrelsen mot den föreslagna styckningen i tomter af jordbruksdomän *i närheten af stad* anmärka, att för kronan såsom jordegare skulle visserligen större fördel vinnas genom städerna närliggande domäners styckning till tomter, än genom deras fortsatta utarrendering, men denna fördel kommer i viss mån att vinnas på den närliggande stadens bekostnad, i det att köpare af tomterna icke blefve underkastade städernas byggnadsordning eller bundna af andra för städerna gällande föreskrifter, såsom helsovårdsstadga med mera, och då tomtegarne dessutom blefve befriade från de i allmänhet högre kommunala utskylder, som hvila på städernas innevånare, skulle en gifven följd blifva, att vid auktionen för tomternas försäljning med de fördelaktiga betalningsvilkoren, som föreslagits,

dessa komme att blifva mycket eftersökta och betinga höga köpe-
skillingsbelopp, allt till nackdel för den närliggande staden, som endast
komme att hafva olägenhet af dessa tomtegar, hvilka i flera afseenden
kunde konkurrera med stadsboarne. Föga sannolikhet finnes ock för
det antagandet, att obemedlade eller mindre bemedlade komme att blifva
egare af de i högt pris stående tomterna, men att åtskilligt löst folk
komme att inhysas i de byggnader, som å dessa tomter uppfördes, är
å andra sidan ganska antagligt genom erfarenheten från en del för-
städer, som redan nu finnas.

En annan olägenhet för den närliggande staden torde ock uppstå
genom öfverflöd på arbetssökande med ty åtföljande brist på arbete
för stadens egna obemedlade arbetarebefolkning.

Hvad här är sagdt angående styckning till tomter af jordbruks-
domäner invid städer gäller äfven i hufvudsak rörande fördelning af
dylika domäner i smärre jordbrukslägenheter äfvensom styckning af
domäner, som angränsa köpingar; och anser sig Styrelsen med stöd
af hvad nu blifvit anfördt icke kunna biträda komiterades förslag i nu
anmärkta delar.

Mot komiterades förslag att till bostadstomter eller smärre jordbruks-
lägenheter stycka sådana jordbruksdomäner, som äro belägna i när-
heten af jernvägsstation eller större industriell inrättning, har Styrelsen
deremot ingenting att invända, men anser Styrelsen en sådan styck-
ning böra utsträckas äfven till jordbruksdomäner, som äro belägna i
närheten af fiskeläge, hamn- och lastageplatser samt större byar.

I afseende å förslaget i *andra punkten* får Styrelsen endast på-
peka, att, såvidt deri afses afsöndring från bebyggda jordbruksdomäner,
som fortfarande böra utarrenderas, det mångenstädes torde inträffa, att
afsöndring från sådan domän af med åbyggnader försedda områden an-
ses blifva till skada och olägenhet för stamhemmanets skötsel och
brukande af den anledning, att, då för dylika lägenheter i allmänhet
utgöras dagsverken till stamhemmanet, försäljningen af lägenheterna
skulle medföra nödvändigheten att förse stamhemmanet med förut obe-
höfliga byggnader för tjenste- och statfolk, hvarför kostnaderna enligt
gällande stadganden drabba statsverket.

I *tredje punkten* af förslaget hemställes, att förslag till styckning
eller afsöndring skall uppgöras i sammanhang med den uppskattning
af jordbruksdomäner, som före deras försäljning eller förnyade utarren-
dering eger rum, och att dervid jemväl bör ske särskild uppskattning
af de till styckning eller afsöndring föreslagna lägenheterna. I anled-
ning häraf får Styrelsen erinra, att enligt nu gällande bestämmelser

verkställes icke värdering å sådana domäner, hvilkas arrenden icke öfverstiga 200 kronor, och ej heller å domäner i de norrländska länen med arrenden från sistnämnda belopp till och med 500 kronor i annat fall, än då sådan domän skall till försäljning utbudas med fränskiljande af skogsmark. Visserligen vill det af motiven till komiterades utlåtande synas, som om ifrågavarande förslag icke vore afsedt att komma till tillämpning inom de båda nordligaste länen, men någon hemställan om dessa läns uteslutande är emellertid ej gjord; och giltigt skäl härför synes Styrelsen ej heller förefinnas. Det återstår således att bestämma, huru förslag till styckning och afsöndring från domäner af ofvanberörda kategorier skall uppgöras. I detta afseende får Styrelsen fästa uppmärksamheten derå, att den enda grund för pröfning af köpeanbud å dylik domän, som nu förefinnes vid sidan af de upplysningar, hvilka ortmyndigheterna kunna vara i tillfälle att meddela, är den i fråga varande domänens taxeringsvärde. Att med denna ledning allena icke kan fullt tillförlitligt bedömas, om anbudet motsvarar domänens värde, torde vara uppenbart; och då antalet kronodomäner af ifrågavarande slag, som, hvad norrländska länen beträffar, ej från början varit särdeles stort, numera, efter det föreskrifterna om deras försäljning temligen länge tillämpats, betydligt nedgått, så att de kostnader, som skulle uppstå för deras uppskattning i samma ordning, som är stadgad rörande domäner i mellersta och södra Sverige med arrenden öfverstigande 200, men ej 500 kronor, ej kunna blifva särdeles omfattande, tvekar Styrelsen ej att tillstyrka, att föreskriften om förrättande af salu- och arrendevärdering i nådiga brefvet den 18 Maj 1888 utsträcker till domäner af nu i fråga varande slag, i hvilket fall med uppgörande af förslag till styckning och afsöndring derifrån kan förfaras på samma sätt som i afseende å andra domäner. I händelse detta godkännes, läser inegokarta komma att tillhandahållas värderingsmännen i öfverensstämmelse med hvad i Kongl. brefvet den 2 December 1892 är stadgad.

Rörande de förberedande åtgärder, som erfordras för uppgörandet af förslag till styckning eller afsöndring, innefattar komitébetänkandet ej några bestämmelser. I detta hänseende har Styrelsen tänkt sig, att den landtmätare, som i anseende till förestående arrende eller saluvärdering å kronodomän af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande enligt gällande bestämmelser förordnas att med marken jemföra befintlig karta och uppgöra beskrifning öfver inegorna eller, om karta ej finnes, upprätta ny sådan öfver inegorna, skall afgifva yttrande, om domänen med afseende å läge i närheten af jernvägsstation, större industriel inrättning, fiskeläge, hamn- eller lastageplats eller

större by synes honom kunna ifrågakomma till styckning i sin helhet eller delvis i bostadstomter eller mindre jordbrukslägenheter eller eljest lämpligen medgifva afsöndring derifrån af redan befintlig, med enskild persons åbyggnad försedd lägenhet eller af ny lägenhet, samt verkställa den uppmätning och kartläggning, som för åskådliggörande af hans förslag erfordras, äfven om dessa åtgärder skulle behöfva omfatta utmark; hvarjemte landtmätaren i alla händelser bör åligga att, der å domänen finnes med enskildt bostadshus bebyggd lägenhet, densamma med dertill häfdad mark å kartan noggrannt utmärka och, om någon förändring i området för vinnande af bekväma gränser, lämplig utfartsväg eller dylikt anses nödig, sådan förändring å kartan beteckna samt i egobeskrifningen särskildt upptaga lägenheten med angifvande af innehafvarens namn och, om gränsreglering föreslås, med omnämnande af den förändring, som deraf föränledes i förut varande arealen.

Det yttrande och de kartehandlingar, som derefter af landtmätaren aflemnas, böra af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillställas dem, som hafva att verkställa arrende- och saluvärderingen. Vid denna förrättning synes den, som eger husen å lägenhet, hvilken värderingsmännen föreslå till afsöndring, böra af dem tillkallas, om han kan anträffas, och förevisas de förändringar i egoområdet, som möjligen af uppskattningsmännen anses nödiga, samt underrättas om det vid förrättningen åsatta saluvärdet, hvarom allt anteckning bör ske i det protokoll, som enligt gällande bestämmelser skall föras öfver förrättningen.

Enligt *fjerde punkten* i komiterades hemställan skulle, sedan det uppgjorda förslaget till styckning eller afsöndring blifvit af Domänstyrelsen godkänt och Eders Kongl. Maj:t lemnat sitt samtycke till försäljningen, de lägenheter, som vore bebyggda med enskild person tillhörande hus, i första hand hembjudas denne till inlösen mot det lägenheten åsatta försäljningsvärdet.

Med den lydelse, denna punkt erhållit, kan det synas, som i hvarje fall, då ett afgifvet förslag till styckning eller afsöndring ej af Styrelsen godkändes, frågan om försäljning af det till styckning eller afsöndring föreslagna området ej skulle komma under Eders Kongl. Maj:ts pröfning. Detta blefve väl emellertid händelsen endast då förslaget rörde en domän, som enligt gällande bestämmelser icke skulle försälas, utan komme att fortfarande utarrenderas, hvaremot i fråga om domäner, angående hvilkas disposition vid inträffande arrendeledighet det ankomme på Eders Kongl. Maj:t att förordna, väckt förslag om styckning eller afsöndring torde, oberoende deraf om Styrelsen godkänner det-

samma eller icke, komma att underställas Eders Kongl. Maj:ts afgörande i sammanhang med dispositionsfrågan.

Mot komiterades förslag om hembud har Styrelsen icke i hufvudsak något att erinra, men det af komiterade begagnade uttryck vid angifvandet af de lägenheter, som skulle blifva föremål för hembudet, eller att detta skulle vara sådana, som vore bebygda med enskild person tillhörande hus, synes Styrelsen vara för omfattande och jemväl lemna rum för villrådighet vid dess tillämpning. Lika med t. f. Domänintendenten i Vestmanlands län anser nemligen Styrelsen det förhållande, att någon å en lägenhet eger en der uppförd byggnad af hvad slag som helst, äfven om det blott är en hölada eller något annat obetydligt uthus, ej vara tillräckligt att för honom grundlägga rätt till hembud å lägenheten. Vidare inträffar ej sällan, att å kronodomäner finnas lägenheter, der boningshuset kan vara arrendatorns, men uthusbyggnaden lägenhetsinnehafvarens tillhörighet eller tvärtom. I sådant fall lemna komiterades förslag ej någon ledning för afgörande, om lägenheten skall hembjudas lägenhetsinnehafvaren eller arrendatorn. Ett förtydligande af det ifrågavarande uttrycket torde således vara nödigt; och anser Styrelsen, att icke någon annan bör tillerkännas hembuds rätt till lägenhet än den, som eger derå uppfördt boningshus.

Hembud å lägenhet torde böra ske genom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande; och synes tiden, inom hvilken svar bör afgifvas, lämpligen kunna sättas till trettio dagar.

I afseende å *femte punktens* ordalydelse får Styrelsen till en början anmärka, hvad redan af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län påpekats, att det i början af denna punkt förekommande ordet »måtte» uppenbarligen genom misstag kommit att erhålla plats före satsen: »der anbud om inlösen ej antages» och i stället bör stå näst derefter.

Enligt komiterades förslag, sålunda rättadt, böra de med enskild persons byggnader försedda lägenheter, der anbud om inlösen ej antages, lika med obebygda lägenheter å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas, så framt icke i visst fall öfverlåtelse sker till kommun eller konsortium. Om egaren af å en lägenhet befintliga hus ej begagnar sig af den honom erbjudna lösningsrätten, lär det i regel endast bero deraf, att han ej eger förmåga att anskaffa löseskillingen; och synes det vid sådant förhållande, såsom Styrelsen förut antydt, både hårdt mot lägenhetsinnehafvaren och ingalunda befordrande det syfte, som ligger till grund för komitéförslaget, att lägenheten ovillkorligen särskildt utbjudes till försäljning, hvarigenom innehafvaren skulle

nödgas antingen bortföra husen eller öfverlåta dem till köparen af lägenheten mot en ringa penning. Om domänen, dit lägenheten hör, skall fortfarande utarrenderas, kan ju i de flesta fall lägenhetsinnehafvaren, utan att arrendevärdet nedsättes, bibehållas vid nyttjanderätt till lägenheten, och om åter domänen bör säljas, läser intet hinder vara, att lägenheten säljes tillsammans med egendomen i öfrigt, i hvilket fall lägenhetsinnehafvaren kan ega förhoppning att fortfarande få hafva husen qvarstående mot erläggande till nya egaren af afgäld i penningar eller dagsverken. Styrelsen anser därför det af komiterade i förevarande punkt föreslagna tillvägagående, om hembud å bebyggd lägenhet ej antages, böra tillämpas endast i det fall, att hela domänen, dit lägenheten hör, styckas i mindre områden, då särskildt utbudande af lägenheten ej kan undvikas.

Såsom motiv för förslaget i denna punkt, att för något särskildt fall ett till styckning i bostadstomter afsedt område skulle mot uppskattningsvärdet kunna öfverlemnas till kommun eller för parcelleringen bildadt konsortium, hafva komiterade anfört, att derigenom skulle motverkas tomtspekulation och oskäligt uppdrifna pris. Om, såsom Styrelsen hemställt, förslaget angående styckning af domäner i närheten af stad eller köping ej skulle vinna godkännande, torde den nyss nämnda bestämmelsen ej blifva af någon egentlig betydelse och således af denna anledning kunna utgå, men i allt fall läser enligt Styrelsens förmenande hvarken något konsortium eller kommun åtaga sig de bestyr och den risk, som blifva förenade med en tomtförsäljning i större skala, utan tillfälle till vinst; och huru fullt betryggande garantier skulle kunna erhållas för att icke anspråket på vinst komme att motverka eller upphäfva det med upplåtelsen till konsortium eller kommuner åsyftade ändamålet, torde blifva svårt att uppgifva.

I *sjette punkten* af förslaget hemställa komiterade, att för köpskilling ej skulle fordras annan säkerhet än inteckning i den sålda lägenheten. Lika med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län anser Styrelsen en sådan säkerhet ensam icke vara tillfyllest, äfvensom att friheten från ställande af särskild säkerhet kan uppmuntra till osund spekulation. Äfven om, såsom komiterade enligt motiven antagit, någon större skogstillgång i allmänhet ej kommer att åtfölja en lägenhet, som säljes, och kronan således högst sällan skulle löpa fara att genom skogssköfving blifva utsatt för förlust, kan, på sätt bemålde Befallningshafvande framhållit, värdet af en föryttrad lägenhet genom hvarjehanda andra åtgärder af en oredlig köpare väsentligt nedsättas. Derjemte får Styrelsen fästa uppmärksamheten derå, att då köpebref

å en försåld lägenhet, i likhet med hvad som är fallet i afseende å mindre domäner, hvilka enligt nu gällande bestämmelser afyttras, icke lärer böra utfärdas förr än första afbetalningen å köpeskillingen egt rum, en ganska lång tid, i allmänhet mellan 2 och 3 år, kommer att förflyta från lägenhetens försäljning till dess in-teckning kan sökas, under hvilken tid förhållanden kunna inträffa, som, derest ej särskild säkerhet är af köparen stäld, göra kronans utsigter att ut-bekomma köpeskillingen högst ovissa, såsom köparens fränfalle, hans flyttning ur riket med mera. Särskildt kunna förvecklingar uppstå, om en köpare med eller utan skäl efter köpet tycker sig hafva för den inköpta lägenheten utfäst högre betalning, än denna är värd, och med anledning deraf undandrager sig att utfärda skuldförbindelse å köpe-skillingen. Styrelsen anser därför, att särskild säkerhet för erläggande af utfäst köpeskillning bör af köpare aflemnas, bestående antingen i solidarisk borgen af minst två vederhäftiga personer såsom för egen skuld eller säkerhetshandling af sådan beskaffenhet, som, förutom borgen, enligt nådiga kungörelsen den 10 November 1882 och nådiga brefvet den 2 December 1892 tages god för arrende; börande denna säkerhet aflemnas, då hembud å lägenhet sker, samtidigt med förklarandet om hembudets antagande och, när lägenhet å auktion inropas, vid anbudets afgifvande. Då komiterade i motiven till förslaget förmenat, att anspråk på borgen skulle utesluta mången mindre bemedlad eller obemedlad från möjlighet att förvärfva en egen jordlägenhet, får Styrelsen såsom sin åsigt uttala, att för en person, som gjort sig känd för duglighet och arbetsamhet, stor svårighet ej bör möta att af slägtingar eller forna arbetsgifvare, hvilkas förtroende han förvärfvat, erhålla borgen, då ju denna i allmänhet ej kommer att omfatta något särdeles högt belopp och derjemte får anses mindre äfventyrlig än borgen i vanliga fall, enär här den köpta lägenheten äfven står i pant för skulden. Till sist får Styrelsen underdånigst erinra, att enligt Riksdagens förut åberopade skrifvelse den 13 Maj 1891 bör särskild säkerhet ställas för köpeskil-lingarna för de i nämnda skrifvelse afsedda lägenheter.

Om nu den af Styrelsen uttalade mening rörande behovet af säkerhet för betingad köpeskillning utöfver den, som innefattas i in-teckning uti den försålda lägenheten, vinner godkännande, anser Styrelsen, att, i fall den ställda säkerheten består af borgen, denna bör, på sätt som nu sker i afseende å föryttrade domäner, förnyas samtidigt med första afbetalningen å köpeskillingen vid lägenhetens tillträdande så-lunda, att borgen tecknas å den skuldförbindelse å resterande köpe-skillning, som då bör af köparen aflemnas. Om anledning förefinnes att

fordra en sådan förnyelse, när tiden för köpeskillings inbetalande håller sig inom 6 år, blir skälet därför så mycket större, i fall betalningstiden utsträcker till 10 år.

I fråga om betalningstiden hafva komiterade yttrat sig i *sjunde och åttonde punkterna* samt hemställt i den förra punkten, att för lägenheter, hvarå saknades byggnader, köpeskillingen skulle få betalas under loppet af 10 år, dock att, om lägenheten ej inom 5 år blifvit med bostad och, der så erfordrades, med för lägenhetens skötsel nödiga byggnader i öfrigt försedd, ogulden köpeskillning då skulle anses till betalning genast förfallen; hvaremot enligt 8:de punkten i öfriga fall nu gällande betalningstid skulle tillämpas och således utgöra 6 år. För en obemedlad eller mindre bemedlad köpare måste det vara önskvärdt att få betalningstiden utsträckt så mycket som möjligt; och då enligt Riksdagens ofvan omförmälda skrifvelse af den 13 Maj 1891 den längre betalningstiden ansetts kunna medgifvas vid försäljning af just sådana lägenheter, som afses i 8:de punkten af förslaget, samt efter Styrelsens förmenande så mycket mindre skäl är för handen att för köpare af bebyggda lägenheter uppställa strängare vilkor än för köpare af obebyggda sådana, som det med all säkerhet blir bland den förra kategorien, som de minst bemedlade komma att finnas, anser sig Styrelsen böra hemställa, att betalningstiden bestämmes för alla lägenheter till 10 år.

Hvad härefter angår den föreslagna bestämmelsen om gäldande af köpeskillingen för såld obebyggd lägenhet tidigare, än vid köpslutet betingats, för den händelse denna ej inom 5 år blifvit vederbörligen bebyggd, så torde en sådan bestämmelse komma att afhålla mången obemedlad eller mindre bemedlad att inlåta sig i köp af ifrågavarande slag, då det ju i allmänhet bör vara svårt för en person i denna ställning att på förhand veta, om han just inom den nämnda tiden kan bereda sig medel till den köpta lägenhetens fullständiga bebyggande. Lemnas honom åter frihet i afseende å tiden för byggnadernas fullbordande, kan han så småningom och måhända utan skuldsättning åtminstone i någon större omfattning uppföra de hus han behöfver. För att bereda kronan trygghet för köpeskillingens utbekommande synes den föreslagna bestämmelsen ej vara nödig, aldra helst om, såsom Styrelsen föreslagit, hvarje köpare kommer att ställa särskild säkerhet för köpeskillingens gäldande. I allt fall lär det ej blifva lätt att afgöra hvad med »nödiga» byggnader skall förstås, och man kan med jemlig visshet förutse, att ifrågavarande stadgande, om det bibehålles,

skall mången gång gifva anledning till rättegångar mellan kronan och köpare. Styrelsen anser därför stadgandet böra ur förslaget utgå.

Såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län framhållit, saknas i förslaget bestämmelser, dels huru försäld lägenhet skall taga del i stamhemmanet åliggande utskylder och onera och dels angående den jordnatur lägenheten bör ikläda sig. I förra hänseendet får Styrelsen underdånigst erinra, att komiterade med underdånig skrifvelse den 5 Mars 1892 afgifvit förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring samt att, såsom inhemtas af Kammarkollegii och Domänstyrelsens öfver nämnda förslag afgifna underdåniga utlåtande den 8 påföljande November, pluraliteten bland de ledamöter i embetsverken, som deltagit i ärendets behandling, föreslagit, att jordafsöndring mot afgäld icke vidare måtte tillåtas, och får Styrelsen, under åberopande af de skäl, som dervid anförts, hemställa, att mantal åsättes all jord, som i enlighet med det nu till granskning föreliggande förslaget från hemman styckas eller afsöndras, hvilket förfarande för öfrigt torde vara det enda, som, derest ej mantalet såsom beräkningsgrund för skatter och onera helt och hållet afskaffas, kan tillämpas, när ett hemman i dess helhet styckas.

Godkännes detta Styrelsens förslag, lærer mantalsfördelning i afseende å lägenheter, som skola å auktion utbjudas, böra före auktionen ega rum, hvaremot beträffande lägenhet, som blifver föremål för hembud, den föreslagna åtgärden synes, der icke fråga är om styckning af en hel domän, böra vidtagas först efter det hembudet antagits, enär åtgärden eljest, i fall Styrelsens förslag angående förfarandet med lägenheter, som ej efter hembud inlösas, vinner nådigt bifall, kunde blifva helt och hållet ändamålslös.

Hvad beträffar jordnaturen å lägenhet, som säljes, anser Styrelsen, lika med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, nådiga brefvet den 29 Maj 1874 angående försäljning af åtskilliga mindre kronolägenheter böra tillämpas.

Med anledning af komiterades förslag i *tionde punkten* att kostnaderna för ifrågakommande styckning och afsöndring skulle med de köpeskillingar, som för försålda lägenheter inflöte, i främsta rummet bestridas, får Styrelsen underdånigst erinra, att flera af de förrättningar, som för nyssnämnda åtgärder erfordras, såsom upprättande af karta, saluvärdering och auktioner, i allmänhet komma att företagas i samband med likartade förrättningar å hufvudgården, för hvilka kostnaderna gäldas från befintliga anslag eller, hvad kartor angår, efter särskild

framställning hos Eders Kongl. Maj:t, samt att det skulle blifva med ganska mycket besvär förenadt att utröna hvad af kostnaderna belöper på den ena eller andra delen af hemmanet; och då Styrelsen ej kan finna något skäl, hvarför utgifter, som föranledas deraf att en lägenhet efter afsöndring eller styckning säljes från en domän, skulle bestridas på annat sätt, än som tillämpas vid domänens försäljning i öfrigt, anser sig Styrelsen böra afstyrka komiterades förslag i denna del.

Slutligen synes Styrelsen det tillägg böra göras till förslaget, att köpebref å lägenhet, som varder försäld, utfärdas af Domänstyrelsen samt att i köpebrevet intages förpligtelse för köparen att ensam vidkännas lagfartskostnaden och andra med köpet förenade utgifter.

Komiténs förslag till torrläggning på statens bekostnad af vissa till odling tjenliga sankmarker för att vinna tillfälle till upplåtelse derå af mindre jordbrukslägenheter innehåller följande hemställanden:

1:o) att för hvarje län med undantag af de två nordligaste tillsättes en Nämnd, bestående af Landshöfdingen eller, i hans frånvaro eller vid förfall för honom, Landskamereraren såsom ordförande och två ledamöter, valde, den ene af Landstinget och den andre af Hushållningssällskapet, med för ledamöterna på enahanda sätt utsedde suppleanter, dervid iakttages, att, der inom ett län finnas två landsting eller två hushållningssällskap, ledamöter och suppleanter i Nämnden böra för hvarje sådant distrikt särskildt utses;

2:o) att denna Nämnd skulle tillkomma att, der kronan för någon sin domän hade andel i någon till odling lämplig sankmark af större omfattning eller der enskilde personer förklarade sig villige att till kronan öfverlåta sin rätt till den så kallade vinstjorden vid torrläggning af dylik mark, föranstalta om undersökning af den sannolika fördelen i ekonomiskt hänseende af markens torrläggning äfvensom om belägenheten, beskaffenheten och omfånget af den vinstjord, som kunde beräknas kronan tillfalla, samt att, der denna undersökning syntes böra föranleda till kronans bekostande af eller deltagande i ett torrläggningsföretag, derom till Eders Kongl. Maj:t göra framställning;

3:o) att, då Eders Kongl. Maj:t förordnat, att kostnaden för ett torrläggningsföretag borde helt och hållet eller till någon del af allmänna medel utgå, Nämnden skulle åligga att för företagets verkställande vidtaga erforderliga åtgärder och under företagets fortgång samt

vid derefter förekommande egoutbyten och andra förrättningar bevaka kronans rätt;

4:o) *att* Nämnden vidare skulle tillkomma att, sedan den kronan tillfallna vinstjordens läge och omfattning blifvit bestämda, fördela denna jord i lämpliga lotter för bildande af smärre sjelfständiga jordbruk och bestämma, huru mycket af kronans hela kostnad för torr-lägningsföretaget skäligen borde anses belöpa på hvar och en af dessa lotter och hvilken del af den på kronan belöpande framtida underhållsskyldigheten för företaget skulle hvarje lott tillkomma, samt derefter till sålunda för hvarje lott bestämdt pris till full ego upplåta dessa åt obemedlade eller mindre bemedlade personer, med företrädesrätt för sådane, som ofvan antydts;

5:o) *att* de sålunda bestämda köpeskillingarne, för hvilka inteckning i lägenheterna borde tagas, skulle efter fem frihetsår gäldas med en femtondedel under hvart och ett af de näst derpå följande femton åren, men ränta derå ej beräknas, under vilkor likväl att, om någon lägenhet utan af Nämnden godkändt skäl vid utgången af frihetsåren icke vore försedd med bostad och öfrige för lägenhetens skötsel erforderliga byggnader eller bränning af jorden utan Nämndens tillstånd före köpeskillingens fulla gäldande egde rum, då återstående köpeskillning i dess helhet skulle vara till betalning förfallen; samt

6:o) *att*, derest hvad Komitén sålunda föreslagit vunno Eders Kongl. Maj:ts bifall, Eders Kongl. Maj:t täcktes dels för ifrågavarande ändamål af Riksdagen begära ett årligt anslag af 300,000 kronor, dels ock vidtaga erforderliga åtgärder för vinnande af den ändring i lagen om dikning och annan afledning af vatten, som Komitén ifrågasatt.

Beträffande detta förslag har *Landshöfdingeembetet i Stockholms län* allenast anmärkt, att, då enligt förslaget vinstjord, som tillkomme kronodomän, skulle derifrån utbrytas och af kronan särskildt disponeras, förslaget borde föranleda till ändring i de enligt nådiga kungörelsen den 10 November 1882 nu gällande bestämmelser angående skyldighet för kronoarendator att, i fall kronan deltog i vattenafledningsföretag utan arendatorns medverkan, gälda fem procent ränta å den summa, som kronan å företaget använde.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län har erinrat, hurusom komiterade sjelfve antagit, att den jord, som genom kronans deltagande i utdikning af sådana sankmarker, hvori kronan för sina domäner vore delegare, kunde vinnas för det syftemål som afsåges, ej skulle varda af synnerligt stor omfattning. Lika med komiterade ansåge Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att vida större områden,

skulle vinnas på det andra af komiterade föreslagna sättet, eller att kronan skulle mot erhållande af den så kallade vinstjorden föranstalta om torrläggning af enskilde tillhöriga större sankmarker; men då Komiténs betänkande saknade ej mindre all utredning beträffande antalet, vidden och belägenheten af de områden, som härvid skulle kunna ifrågakomma, än äfven någon som helst beräkning af de kostnader, hvilka komme att drabba statsverket för vinnande af ett afsevärdt resultat i det önskade syftet, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ifrågasatt, huruvida det må vara skäligen att nu vidtaga de af Komitén i detta afseende föreslagna anordningar. Skulle dock Eders Kongl. Maj:t anse lämpligt att, på sätt Komitén föreslagit, för utredning af hithörande förhållanden förordna om bildande af särskilda länsnämnder, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagit, att, i händelse af hinder för Landshöfdingen att i sådan nämnd vara ordförande, detta uppdrag borde lemnas åt Domänintendenten i länet och icke åt Landskamereraren, hvars embetsgörömål, hvarmed dylikt uppdrag egde föga sammanhang, i allmänhet icke torde lemna honom erforderlig tid öfrig för verksamt deltagande i hithörande arbeten, som kunde blifva af ganska omfattande beskaffenhet.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län har erinrat, att vid alla de vattenafledningsföretag, som under de senaste tio åren i länet egt rum och berört kronans egendomar, arrendatorerna af desamma alltid uttalat önskningsar om kronans deltagande i företaget särskildt af det skäl, att i motsatt fall vid vinstjordens uttagande desamma skulle kunna komma att uttagas å område, hvarigenom egendomen i flera hänseenden skadades, och hade de farhågor, som af kronans arrendatorer sålunda framhållits mot att kronan skulle undandraga sig att för sina egendomar i sagda företag ingå, såvidt Länsstyrelsen inhemtad, också allmänt af de enskilde jordegarna blifvit uttalade i hvad dem angått, på grund hvaraf och då erfarenheten tillika visat, att kostnaderna för ifrågavarande företag nästan alltid öfverstigit och mången gång uppgått till dubbla beloppet af hvad som dertill beräknats, samt en mängd andra svårigheter, på sätt Komitén sjelf befarade, säkerligen skulle möta vid nu ifrågasatta åtgärder, Länsstyrelsen icke deraf förväntade något afsevärdt praktiskt gagn; men enär dessa frågor skulle i hvarje särskildt fall underkastas noggrann och omsorgsfull pröfning, hade Länsstyrelsen mot det ifrågavarande förslaget icke något vidare att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län har uttalat den åsigt, att genom ett sådant köpsläende med enskilda per-

soner, som inräknas i Komiténs förslag, svårlösliga förvecklingar med oberäknelig utgång skulle uppstå, samt på grund häraf förklarar sig icke kunna tillstyrka nådigt bifall till förslaget.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län har deremot förklarar sig ej hafva några synnerligen väsentliga anmärkningar att framställa emot detsamma. Endast med afseende å sättet för vattensänkingsföretagets framkallande har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hyst en från komiterade afvikande åsigt. Komiterade hade nemligen föreslagit, dels att kronan i de fall, der den för en eller annan jordbruksdomän vore delegare i sankta marker, hvilka lämpade sig för torrläggning och odling, skulle begagna sitt vitsord såsom egare af domänen och fordra utdikning och torrläggning af sankmarken, dels beträffande för odling lämpliga sankmarker, deri kronan icke hade del, att kronan skulle åtaga sig utdikningsföretaget antingen för alla delegarne eller för den eller de af dem, som kunde finnas villiga att till kronan öfverlåta sin rätt till deltagande i företaget mot det att kronan finge öfvertaga den uppkommande vinstjorden. I båda dessa fall skulle kronan sålunda kunna komma att tvinga till utförande af vattensänkingsföretaget. Då man kände, huru svårt jordbrukare i allmänhet hade att reda sig, i synnerhet om de vore skuldsatta, kunde lätt inses, huru svårt och kännbart det kunde blifva för mången att mot sin vilja indragas i företag, för hvilkas utförande det för honom kunde vara synnerligen betungande att anskaffa nödiga medel. Häremot kunde invändas, att det stode hvar och en fritt att afsäga sig båtnaden af ett sådant företag. Så kunde ock ske, men saken vore icke alltid härmed hjälpt, ty det vore dock alltid en förlust för en egendom, att en del af dess jordområde utan ersättning frånginge densamma. Så kallad ersättning gäfves visserligen genom den förbättring, som uppstode å annan jord, men för att tillgodogöra sig denna förbättring fordrades både arbete och medel. För öfrigt skulle ifrågavarande sätt att framkalla utdikningsföretag lätt genom det dervid utöfvade tvånget kunna föranleda mera allmänt missnöje och åstadkomma, att ifrågavarande i bästa afsigt för de fattigare klasserna vidtagna åtgärder blefve impopulära och därför rönste motstånd, som möjligen kunde i väsentlig mån hindra vinnandet af det afsedda ändamålet. Med afseende å hvad sålunda anförts ansåge Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande det vara för kronan värdigare och för det allmänna fördelaktigare, om kronan, innan ett vattenafledningsföretag utaf ifrågavarande slag ifrågasattes, genom köp sökte förvärfva den till odling tjenliga jorden. Härvid vunnes jemväl den fördel, att kronan vid alla utdikningsföretag samtidigt,

på sätt komiterade påpekat för det fall, der enskilde delegare önskade, att kronan bekostade deras andel i ett utdikningsföretag, kunde förvärfva intill odlingslägenheten befintlig fastmark, så att, efter utdikningsföretagets afslutande och jordens fördelning i lotter, till hvar och en sådan kunde komma lämpligt utmål fastmark till plats för uppförande af boningshus och öfriga behöfliga byggnader. Jemväl emot sammansättningen af den nämnd, som enligt komiterades förslag skulle omhänderhafva utförandet af vattensänkningsföretagen och fördelningen af den uppkommande vinstjorden, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande framställt några eriuringar.

Nämnden syntes nämligen väl fåtalig för sitt maktpåliggande och omfattande uppdrag, hvarföre det kunde ifrågasättas, huruvida icke minst två ledamöter borde väljas af landstinget och två af hushållningssällskapet. Vederbörande landtbruksingeniör borde, på sätt som för de nordligaste länen föreslagits, vara ledamot af nämnden äfvensom Domänintendenten i de län, der sådan finnes. Förslaget att Landskamereraren, vid förfall för Landshöfdingen, skulle inträda såsom ordförande i nämnden syntes ej fullt lämpligt, då icke tillika stadgats, att Landskamereraren skulle vara ledamot i nämnden, ty utan att vara ledamot vore han icke i tillfälle att sätta sig in uti nämndens arbete, hvilket ju dock vore nödvändigt för att tillfälligtvis inträda som ordförande. För öfrigt kunde med skäl ifrågasättas, huruvida Landskamererarne såsom sådane vore företrädesvis lämpade för ett uppdrag af ifrågavarande slag. I synnerhet i de större länen vore deras tid så strängt upptagen utaf tjensten tillhörande göromål, att deraf föga torde kunna blifva öfrigt. Det syntes derföre lämpligare, om vice ordföranden i nämnden kunde vare sig bland nämndens ledamöter eller utom nämnden utnämnas af Eders Kongl. Maj:t, sedan Landshöfdingens yttrande blifvit inhemtadt; och torde det vara lämpligt, att Domänintendenten företrädesvis vore den, som ansåges böra bevaka kronans rätt.

Landshöfdingeembetet i Kronobergs län har förklaradt, att, ehuru förslaget onekligen ur teoretisk synpunkt sedt förefölle ganska tilltalande, Landshöfdingeembetet dock funne detsamma genomförande vara förenadt med så många och stora praktiska olägenheter, att Landshöfdingeembetet, åtminstone för närvarande och tills sig visat, att behovet och efterfrågan af mindre jordlotter icke kunde vederbörligen tillgodoses genom de af komiterade i öfrigt föreslagna eller möjligen andra åtgärder, förmenade skäl icke vara för handen, att statsverket direkt ingrepe till åstadkommande af torrlägningsföretag.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län har anført,

att förslaget nog skulle kunna medföra fördelar för befolkningen helst i trakter, der sankmarkernas stora omfattning i förhållande till de jord-egandes förmögenhetsvilkor nästan förtoge förhoppning om möjlighet för jordegarna att utan statens direkta medverkan åstadkomma sjösänkning och torrläggning, såsom förhållandet torde vara åtminstone i en ort inom länet, men att, då Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke vågade dela Komiténs förhoppning att jordegarna skulle öfverlåta sin utdikningsrätt till kronan endast emot åtnjutande af de förmåner, dem nu enligt lag tillkomme, när utdikningen verkställdes på initiativ af delegarne i sankmarken; då förslaget förutsatte en för kronan, såsom det ville synas, ganska kostsam procedur, och då utsigten för kronan att varda godtgjord för sin kostnad syntes ringa i de fall, der värdet af den genom vattenafledningen vunna marken tilläfvventyrs icke motsvarade de sammanlagda kostnaderna, samt en sådan uppoffring från statsverkets sida möjligen icke borde ifrågasättas, innan verkningarne af föreslagna styckningen och försäljningen af vissa jordbrukslägenheter hunnit förspörjas, helst bland dessa inginge äfven fråga om afyttrande af kronans nuvarande rätt till sankmarker, förslaget borde tills vidare lemnas hvilande.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gotlands län har uttalat sig i ämnet på följande sätt:

På Gotland utgjorde efter ungefärlig beräkning den nuvarande åkerjorden 56,000, den naturliga ängsmarken 32,000 och den vattendränkta marken eller myrjorden 30,000 hektar. Uti Gotlands myrjord egde kronan för sina under Domänstyrelsens förvaltning ställda jordbruksdomäner ingen nämnvärd del. Af Gotlands båda kronoparker bestode deremot den ena, Elinghems kronopark, uteslutande af myrjord till en vidd af 567,52 hektar eller omkring hälften af Elinghems myr. Till bildande af denna kronopark hade på grund af nådiga brefvet den 24 September 1880 marken blifvit för 28,507 kronor 73 öre inköpt från det forna Gotländska myrodlingbolagets rättsinnehafvare. Marken, som delvis blifvit under åren 1846—1854 af myrodlingbolaget dikad och odlad, hade väl visat sig vara till skogsbörd alldeles otjenlig, men torde, i fall den påbörjade utdikningen fullbordades, blifva till åkerbruk synnerligen användbar, hvadan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vore sinnad att, sedan frågan vunnit ytterligare utredning, till Eders Kongl. Maj:t ingå med framställning om vidtagande af åtgärder för markens fullständiga afdikning samt dess utarrendering eller försäljning i större eller mindre jordbrukslotter. För ändamålets vinnande fordrades emellertid påtagligen ingen ändring i gällande dikningslag.

Martebomyr, den vidsträcktaste myrtrakt på Gotland, vore numera, sedan ett nybildadt aktiebolag förvärfvat en större del deraf, föremål för fullständig torrläggning, efter hvars fullbordande autagligen skulle erbjuda sig tillfälle för enskilde att för anläggande af nybyggen förvärfva större eller mindre lotter af den torrlagda, till odling i mycket hög grad tjenliga marken. Åkelösa myr och Rone myr, båda synnerligen värdefulla såsom odlingsmark, vore fullständigt torrlagda och erbjöde goda lägenheter för dem, som kunde vara hugade att der anlägga nybyggen. Åtskilliga andra myrar från Gotland vore äfven dikade och odlade. För öfrigt hade, isynnerhet genom svenska mosskulturföreningens insigtsfulla och kraftiga verksamhet, hågen för de gotländska myrarnes dikning och odling blifvit mycket stegrad. Ansökningar om landtbruksingenjörers biträde och om statslån för dikningarnes utförande inkomme allt oftare. Och ett ytterligare påskyndande af det sålunda rastlöst pågående odlingsarbetet kunde svårligen anses behöfligt eller ens önskvärdt. Vida mer angeläget syntes det vara att bland de många myrlottsegarne sprida en grundligare och säkrare insigt i det ändamålsenligaste sättet för myrodlingens bedrivande, hvilket viktiga ändamål Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansåge kunna säkrast och bäst vinnas genom ökade anslag för utvidgande af mosskulturföreningens verksamhet. I samma mån som öfver allt inom riket öfvertygelsen om myrodlingens eller mossodlingens stora fördelar utbreddes bland jordegarna, komme det att blifva allt mera sällsynt — hvad redan nu torde höra till undantagen, då fråga vore om verkligen lönande odlingsföretag — att jordegare begagnade sig af sin afsägelserätt för att undgå deltagande i kostnaderna för vattenafledning, och i samma mån blefve den af Komitén föreslagna utväg för kronan att förvärfva sankmark oanvändbar. En så beskaffad utväg vore för öfrigt, efter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uppfattning, ur praktisk synpunkt olämplig äfven i de fall, der den möjligen kunde komma till användning. Att, såsom Komitén föreslagit, inrätta särskilda nämnder, hvilka det skulle tillkomma att, der kronan för någon sin domän hade andel i någon till odling lämplig sankmark af större omfattning eller der enskilda personer förklarade sig villiga att till kronan öfverlåta sin rätt till den så kallade vinstjorden vid torrläggning af dylik mark, föranstalta om undersökning af den sannolika fördelen af markens torrläggning med mera syntes hvarken lämpligt eller behöfligt, äfven om den föreslagna ändringen i dikningslagen skulle godkännas. Hvad Komitén i fråga om torrläggning af sank-

marker föreslagit kunde Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande således icke tillstyrka och följaktligen ej heller Komiténs förslag om ett årligt anslag af 300,000 kronor för uppehållande af de ifrågasatta nämndernas verksamhet.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län har anfört: att då det skulle stå hvarje enskild jordegare öppet att hos den föreslagna nämnden göra framställning om torrläggning på statens bekostnad af honom tillhörig sankmark, skulle säkerligen till handläggning hos nämnden förekomma en mängd sådana ärenden, helst landbruksingenjörer och andra, som syssla med uppsättande af planer och kostnadsförslag till torrläggningar, tvifvelsutan skulle veta att intressera jordegare för företag, hvilka kunde verkställas helt och hållet på statens bekostnad; att nämnden förmodligen sjelf borde besigtiga de marker, hvilka sålunda föreslagits till torrläggning, och först derefter besluta, huruvida undersökning af sakkunnig person skulle verkställas, men då med den föreslagna sammansättningen af nämnden någon säkerhet ej kunde förefinnas, att densamma skulle ega erforderlig teknisk kunskap för bedömandet af frågan om fördelen i ekonomiskt hänseende af markens torrläggning, hvilken fråga för öfrigt sällan torde kunna afgöras, innan fullständiga planer och kostnadsförslag för företaget blifvit upprättade, torde staten komma att få bekosta sådan syn, som i 27 § af lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 Juni 1879 omförmäldes, å nästan alla de till odling föreslagna marker; att detta liksom resekostnader till nämnden för visso skulle medtaga högst betydliga belopp; att, då fördelarne med och kostnaderna för ett vattenafledningsföretag endast med större eller mindre sannolikhet kunde beräknas, kronan säkerligen komme att inledas i åtskilliga företag, hvilka skulle visa sig alldeles misslyckade eller för hvilka kostnaderna skulle väsentligen öfverstiga hvad i sådant afseende ursprungligen blifvit beräknadt; att förvaltningen af vinstjorden vid företagen skulle medföra mycket besvär och stora kostnader, helst det kunde dröja många år, innan antagliga anbud erhållits och slutligen pröfvats å alla de smärre jordlotter, i hvilka vinstjorden skulle utstyckas; samt slutligen att vid det förhållande, att någon afbetalning af köpeskillingen ej skulle göras förr än flera år efter försäljningen och kronan ej heller skulle för köpeskillingen erhålla annan säkerhet än inteckning i den sålda lägenheten, kronan antagligen skulle nödgas återköpa ett ej ringa antal af lägenheterna eller ock få göra betydliga förluster på sina köpeskillingar; och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande på grund af hvad sålunda anförts samt då olägenheterna och kostnaderna vid de

ifrågasatta anordningarne ej syntes stå i något rimligt förhållande till de fördelar, som för det allmänna dermed möjligen skulle vara att vinna, afstyrkt ifrågavarande förslag, för såvidt dermed afsåges, att kronan skulle för sina domäner på annat sätt än jordegare i allmänhet eller eljest för enskilda personers egendomar bekosta eller deltaga i torrlägningsföretag; hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande särskildt anmärkt, att i hvarje fall ingalunda Landshöfdingen eller Landskamereraren borde åläggas det omfattande bestyret att vara ordförande i den föreslagna nämnden, hvilket för visso skulle högst menligt inverka på deras embetspligter i öfrigt och derjemte måste anses alldeles främmande för de dem i allmänhet tillkommande funktioner, utan borde till ordförande i nämnden i stället förordnas någon person med teknisk bildning, hvilken hade tid och förmåga att egna sig åt lösningen af de invecklade frågor, som enligt komiterades förslag skulle af nämnden handläggas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Christianstads län har framhållit, att erfarenheten inom länet ej bekräftat, det delegare i för odling tjenliga sankmarker gerna skulle öfverlemna den så kallade vinstjorden till den, som verkstälde utdikningen. Vål hade det inträffat, att några delegare vid skedda utdikningar undandragit sig deltagande i kostnaden och i stället afstått så mycken jord, som efter uppskattning motsvarat förbättringsvärdet, men, sedan utbrytning deraf egt rum, ångrat sitt beslut och i åtskilliga fall med flerdubbel kostnad nödgats återköpa sin afträdde jord. Såvidt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hade sig bekant, funnes sådana sankmarker, som i förslaget afsåges och hvilka delegarne möjligen kunde vara villige att till kronan för torrläggning afträda, endast inom nordöstra delen af Östra Göinge härad, och erfarenheten hade visat, att jordbrukslägenheter der icke vore begärliga. Förslaget att tillsätta en särskild nämnd för bedrifvande af detta slags affärer för kronans räkning ansåge Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för den skull icke komma att för länet medföra något gagn. Men derest kronodomän skulle ega del i sank mark, som med fördel kunde torrläggas, för att sedermera särskildt upplåtas, torde det böra af Domänintendenten efter besigtning eller arrendevärdering göras vederbörlig framställning, om kronan skulle anses böra begagna sitt vitsord såsom egare af domänen för att fordra utdikning och torrläggning deraf.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län har anført, att vid uppgörande af förslag till vattenafledningsföretag fall inträffat, då, i anseende till felaktiga undersökningar eller beräkningar,

det med företaget afsedda ändamålet icke kunnat vinnas, då den mark, som befriats från vatten, icke motsvarat förväntningarne eller då omkostnaderna väsentligen öfverstigit de beräknade. Mot det sistnämnda äfventyret skulle väl kronan i allmänhet kunna skydda sig genom betingsaftal, men ej så mot de andra, hvarföre Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande befarade, att det föreslagna deltagandet i eller anordnandet af vattenafledningsföretag för staten skulle medföra betydande uppoffringar, ofta utan motsvarande fördel. Äfven i ett annat afseende komme kronans ifrågasatta verksamhet att ställa sig dyrbar. För ledamöterna af de föreslagna nämnderna föresloges reseersättning. Nämndernas befattning, som komme att omfatta utredning af hvilka företag borde ifrågasättas, föranstaltande af undersökning i ärendet, öfvervakande af arbetets utförande, förande af kronans talan i förekommande tvistiga fall samt markens fördelning, blefve derföre ganska omfattande och torde icke kunna medhinnas af Landshöfding eller Landskamrer, såvida de ej skulle dragas från sin egentliga verksamhet, eller af ledamöterna i nämnden, för hvilka särskildt arfvode föresloges, utan att till nämndens förfogande förordnades sekreterare och annat kanslibitråde. För 22 nämnder med kanslibitråde torde åter den årliga kostnaden komma att ställa sig ganska afsevärd. Men äfven andra betänkligheter kunde framställas. Om några vattenafledningsföretag syntes mindre förmånliga eller icke vore tillrädliga, torde åter andra finnas, der en gifven vinst kunde vara att förvänta. I dessa fall torde det nog vara vederbörande jordegares afsigt att företaga arbetet, i den mån sådant af hans tillgångar medgäfves. Under sådana förhållanden syntes det mindre önskligt, att kronan skulle genom att tränga sig in såsom delegare i den jord, som af vatten besvärades, tvinga jordegare att antingen afstå från den påräkneliga vinsten af företaget eller ock företaga detsamma å en tidpunkt, då sådant i anseende till svårigheten för honom att dertill afse nödiga medel kunde för honom vara besvärligt eller äfventyrligt. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vågade derföre icke förorda hvad Komitén i förevarande afseende föreslagit. Skulle i något enstaka fall det befinnas fördelaktigt, att kronan för enskilde utförde något vattenafledningsföretag, kunde frågan derom särskildt handläggas, utan att derför erfordrades de bestämmelser, Komitén ifrågasatt.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län har, med öfverlemnande af utdrag ur dess senast afgifna femårsberättelse, innefattande förslag i liknande syfte med det af Komitén nu framställda, förklarar sig öfverensstämmande med Komitén i uppfattningen om önsk-

vårdheten af särskilda förfoganden från statsmaktens sida för att undanrödja de hinder, som nu låge i vägen för tillgodogörande af vårt lands mossmarker, men deremot i flera delar hysa skiljaktiga åsigter från densamma i afseende å sättet att dervid tillvägagå. I den åberopade framställningen i femårsberättelsen hade såsom lämpliga förfaringssätt angifvits, dels att kronan genom köp förvärfvade den mark, som ifrågakomme att torrläggas, dels att inköpet skulle afse endast enstaka hemmansdel med delaktighet i sådan mark, hvarigenom kronan sattes i tillfälle yrka företagande af vattenafledning på sätt och under former vattenafledningslagen föreskrefve, dels ock att öfverenskommelse skulle träffas med enskilda jordegare om verkställande genom kronans försorg af erforderlig vattenafledning mot ersättning af derigenom vunnen mark. Enligt Komiténs förslag åter skulle dylika företag ifrågasättas endast i det fall, att kronan för någon sin domän hade andel i någon till odling lämplig sankmark af större omfattning eller der enskilda personer vid torrläggning af dylik mark förklarade sig villiga att till kronan öfverlåta sin rätt till vinstjorden och sålunda förvärf af mark genom köp icke kunde ifrågakomma. I afseende härå har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande emellertid anmärkt, att det i flera fall torde förekomma, vare sig att ett hemman eller en lägenhet med obetydlig åker egde vidsträckta, välbelägna sankmarker, som jemförelsevis lätt kunde torrläggas, och hvilken fastighet skulle kunna för ett ringa pris förvärfvas eller att åvägabringandet af ett dylikt företag, hvars utförande syntes önskvärdt, kunde bero på inköp af kronan utaf en mindre hemmansdel; att i de trakter, här vore i fråga, jordbruk i allmänhet icke kunde med framgång bedrifvas, utan att till brukningsdelen hörde, jemte åker och ängsmark, äfven utmark, som lemnade bete och husbehovsvirke, åtminstone till vedbrand; att följaktligen och då ofta, kanske i de flesta fall, den kronan tillfallande vinstjorden innehölle allenast odlingsbar mark utan bete eller skogsmark, det icke låte sig göra att blott af vinstjorden bilda eftersökta brukningsdelar utan tillägg till desamma af annan mark, som kanske jemförelsevis lätt stode att från närgränsande hemman få köpas; att, oberoende af vinstjordens beskaffenhet, den kunde hafva sådan belägenhet eller dess figur vara af beskaffenhet att hinder mötte för uppdelning af densamma i lotter af lämplig storlek, med mindre någon närbelägen jord tillades densamma. I dessa fall syntes utvägen af inköp af jord icke böra vara utestängd, en åtgärd, som äfven vid andra vid dylika företag förekommande tillfällen uppenbarligen skulle leda till förenkling och lätta företagets utförande. På pröfning i hvarje särskildt fall torde i öfrigt få bero, i hvad mån

detta förfaringsätt ensamt eller i förening med andra borde komma till användning. I fråga om sättet för ärendenas handläggning har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisat till derom i femårsberättelsen gjord framställning, innefattande att åt Landshöfdingen med biträde af Domänintendenten och en af Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott vald jordbrukare skulle uppdragas att införskaffa och emottaga anbud om försäljning till kronan af jord samt att, efter inhemtad kännedom om markens belägenhet, dess lämplighet att ifrågakomma till inköp, dess värde i förhållande till annan dylik i orten och öfverhufvud om alla de förhållanden, som kunde inverka på frågan om ändamålsenligheten af markens förvärfvande för kronans räkning, deröfver afgifva utlåtande till Landtbruksstyrelsen, hvilken, sedan dessa förhållanden undergått den ytterligare granskning denna styrelse vore i tillfälle egna dem, skulle ega afslå frågan om köpet eller, derest de funne anledning dertill, låta genom sakkunnig person uppgöra utdikningsplan med fullständig kostnadsberäkning och på grund deraf göra den framställning till Eders Kongl. Maj:t om bifall till köpets antagande och företagets iverksättande, hvartill förhållandena föranledde; och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med förklarande att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande efter tagen kännedom af Komiténs utlåtande icke funnit anledning frångå nyssberörda dess framställning, framhållit, att en nämnd med den sammansättning Komitén föreslagit syntes föga lämplig för alla de uppdrag, som enligt förslaget skulle tillfalla densamma, i det icke blott de såsom medlemmar i nämnden föreslagna embetsmäns tid skulle dragas mer än önskligt vore från andra deras angelägna göromål, utan äfven dem skulle åläggas uppdrag, som i flera fall förutsatte insigter, af hvilka de måste antagas vara i saknad; att den ifrågasatta nämnden derföre skulle behöfva biträden af både civila tjänstemän och tekniskt bildade personer, hvarigenom skapades ett slags embetsverk i hvarje län, som icke syntes vara af förhållandena påkalladt; att derest åter, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sin framställning föreslagit, den hufvudsakliga utredning och handläggning af dessa ärenden, som borde föregå deras framläggande inför Eders Kongl. Maj:t, uppdroges åt en embetsmyndighet sådan som Landtbruksstyrelsen, åt hvars försorg ifrågakommande företags utförande jemväl borde anförtros, skulle ortkomiténs åtgöranden allenast komma att afse de förberedande åtgärderna af införskaffande af anbud och yttrande i allmänhet öfver förhållanden, om hvilka kännedom kunde på stället inhemtas, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det uppdrag, som meddelats Länsstyrelsen i nådiga brefvet den 24 Augusti

1875 i fråga om införskaffande af anbud för försäljning till kronan af till skogsbörd tjenliga marker. Ett härtill inskränkt uppdrag skulle, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande, lämpligen kunna utföras af de i framställningen angifna personer. Slutligen har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i afseende å frågan om vilkoren för upplåtelse till enskilde af vinstjorden anmärkt följande: Det vore vanskligt att genom bindande stadganden på förhand bestämma dessa vilkor, som i ett eller annat afseende kunde behöfva förändras efter vexlande ortförhållanden. Om det än måste vidhållas såsom önskningsmål, att ersättning vunnas vid försäljningen af de på jorden nedlagde kostnader, så torde dock eftergifter i fordran härfpå kunna och böra medgifvas. Men om denna eftergift borde tillkomma köparen allenast i form af efterskänkt ränta på köpeskillingen under visst antal år, såsom Komitén föreslagit, eller dertil skulle komma en eller flere förmåner likartade med dem Komitén ansett koloniseringen i de båda nordligaste länen betinga, torde först efter närmare undersökning och på grund af vunnen erfarenhet vid något utfördt förslag böra bestämmas. I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hemställt, att Komiténs betänkande i ifrågavarande del icke måtte för närvarande förauleda annan åtgärd, än att Eders Kongl. Maj:t täcktes föranstalta, att, jemte det lagen om dikning och annan vattenafledning vunnne det tillägg Komitén föreslagit, för ävåbringande af företag i angifven syftning till den utsträckning, som till en början kunde finnas lämplig, medel blefve tillgängliga med rätt till användning på sätt för företagens iverkställande och utförande kunde finnas ändamålsenligt, icke allenast af dessa medel, utan ock af dem, som vid försäljning af vinstjord eller annan i sammanhang med torr-lägningsföretagen förvärfvad mark kunde inflyta.

Landshöfdingebetet i Göteborgs och Bohus län har förklaradt, att förslaget väl syntes Landshöfdingebetet beaktansvärdt, men tillika anført: att det torde kunna sättas i tvifvelsmål, huruvida staten för det åsyftade ändamålets vinnande borde på det ifrågasatta sättet direkt ingripa, innan sig visat, huruvida icke behofvet af bostadsplatser och mindre jordbrukslägenheter kunde i erforderlig grad tillgodoses genom öfriga af komiterade föreslagna åtgärder, hvilka komiterade sjelfve betecknade såsom varande af hufvudsaklig betydelse för det eftersträfvade målets ernående; att för öfrigt förslagets bestämmelser icke syntes vara synnerligen praktiska; att det icke torde vara erforderligt att, såsom komiterade hemställt, uppdraga åt den nämnd, som efter föregående undersökning skulle hafva att bedöma, huruvida kronan borde bekosta eller

deltaga i ett torrlägningsföretag eller ej, samt i förra fallet göra framställning om saken hos Eders Kongl. Maj:t, samtliga de åtgärder, som ansåges nödiga för att till verkställighet befordra Eders Kongl. Maj:ts beslut om dylikt bekostande eller deltagande; att lämpligare väl vore att låta Eders Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande ombesörja verkställandet af dessa åtgärder med rätt att affordra de båda i nämnden deltagande sakkunnige männen de yttranden, som dervid kunde vara af nöden; att dessutom det måhända vore lämpligare, att uti nämnden vederbörande kronofogde, som närmare kände till de lokala förhållandena i fögderiet, vore ordförande i stället för Landshöfding eller Landskamererare och att åt nämnden endast uppdroges att uppgöra förslag i ämnet; att detta förslag då skulle för närmare granskning öfverlemnas till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som derefter skulle hos Eders Kongl. Maj:t göra de framställningar i ämnet, hvilka ansåges lämpligen böra förekomma; att föreskrifter om storleken af den ersättning, som borde tillkomma de biträdande förrättningsmännen, vore af nöden, derest förslaget antoges; samt att i sådant fall torde väl ock vara erforderligt att berättiga nämnden att mot ersättning af allmänna medel, hvilken ersättning också borde närmare till storleken bestämmas, anlita nödigt sekreterarebiträde.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs län har icke haft något emot förslaget att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs län har, ehuru Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hölle före, att svårigheter skulle möta vid förslagens genomförande på ändamålsenligt sätt och utan förlust för kronan, samt icke vågade hysa stora förväntningar i afseende å de resultat, som derigenom skulle vinnas, åtminstone i den närmaste framtiden, förklarar sig dock sakna skäl att afstyrka bifall till det samma, dervid Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande emellertid erinrat att, ehuru det torde falla af sig sjelft, att kostnaden för den föreslagna nämndens resor, för biträde åt densamma och för de utredningar, som af nämnden föranstaltades, skulle af statsmedel bestridas, sådant likväl borde till förekommande af missuppfattning bestämdt utsägas, hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fästare uppmärksamheten derå, att det af Komitén föreslagna tillägg till lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 Juni 1879 i redaktionärt hänseende lemnade synnerligen mycket öfrigt att önska och helt och hållet borde omarbetas.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vermlands län har anför, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande — ehuru visst icke

förbiseende en mängd fördelar, som förslaget i fråga kunde medföra — likväl ur praktisk synpunkt icke ansåge sig kunna förorda detsamma. Hvad särskildt beträffade den projekterade nämnden, kunde det, enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förmenande, ifrågasättas, huruvida i allmänhet finnes personer fullt lämpliga att handlägga den mängd svårlösta och tidsödande arbeten, hvarmed komiterade tänkt sig att denna nämnd skulle syssla och der i de flesta fall erfordrades fackmannens insigter och omdöme. Ehuru komiterade visserligen förklarade, att nämnden i vissa fall borde inhemta yttrande från landtbruksingeniör, syntes det Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande — förutsatt att förslaget om nämnd vunne tillämpning — såsom om en sådan person borde vara sjelfskrifven såsom adjungerad i nämnden. Slutligen har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uttalat den åsigten, att såväl den föreslagna nämndens rese- och arfvodesersättningar som ock förslaget att staten borde ingå som delegare i af enskilda personer påbörjade eller tillämnade torrläggningsföretag skulle för statsverket medföra så betydande uppoffringar i ekonomiskt hänseende, att, då kostnaderna blifvit fördelade på de till odling tjenliga lägenheterna, dessa stälde sig så dyra att, i händelse icke staten efterskänkte en stor del af kostnaden, äfven på de liberala vilkor komiterade tänkt sig, svårighet torde möta för lägenheternas afyttrande.

T. f. Domänintendenten i Örebro län, Friherre Djurklou, hvilkens i frågan afgifna yttrande af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet återopats, har anfört följande:

Komiterade hade sökt att bereda för den mindre bemedlade tillgängliga lägenheter genom kronans ombesörjande af större vattenafledningar och i sådant syfte föreslagit, att, der sankmarker finnes af sådan beskaffenhet att de med fördel kunde torrläggas och odlas, men jordegarna antingen icke kunde eller icke ville sjelfva företaga detta arbete, kronan skulle träda emellan och antingen ensam eller i förening med den af jordens egare, som ville deruti deltaga, bekosta utdikningen emot erhållande af den vinstjord, som i förhållande till delaktigheten i företaget kunde på kronans lott belöpa. Der kronan egde jord, som af vattenafledningen vunne båtnad, mötte detta inga synnerliga svårigheter. Men komiterade syntes äfven åsyfta, att kronan skulle förfara på samma sätt, der hon ej vore jordegare. För såvidt detta skulle möjliggöras utan att kronan först genom inköp af fastighet vunnit del och lott i den till torrläggning ifrågasatta sankmarken, fordrades åtskilliga förändringar i nu gällande lag om dikning eller annan afledning af vatten den

20 Juni 1879. Rättighet att företaga vattenafledningar tillkomme der enligt §§ 11 och 12 endast delegare i den fördränkta mark, hvars förbättring ifrågasattes. Skulle sålunda kronan i annan egenskap och med tillämpning af sin högsta rätt öfvertaga eller blott deltaga uti en vattenafledning, förutsatte detta, att en sådan rätt i lagen inrymdes, och med bevarande af jordegarnes sjelfbestämmningsrätt torde detta endast kunna ske under förutsättning af deras bifall; och då komiterade syntes vilja utsträcka denna rätt äfven till redan påbörjade företag, borde dervid erinras, att i sådant fall de jordegare, som bildat förening för arbetets utförande, med afstående af deras rätt till båtnaden måste påkalla kronans direkta inträde i deras ställe. Följaktligen måste äfven § 76 förändras, ty dylik afsägelse tillkomme nu icke dem, som företaget sökt eller vore med dem likställda. Att kronan under sådana förhållanden, hvilka kunde vara rätt invecklade och föranleda mångahanda vidräkningar, då de kostnader eller det arbete, som redan nedlagts, skulle öfvertagas eller ersättas, inläte sig i ett redan börjadt vattenafledningsföretag, hade sina stora vanskligheter, oberäknadt att hoppet om en sådan intervention möjligen kunde innebära en lockelse för mången att inläta sig i företag, som kanske redan från början saknat garantier för en lycklig utgång. Här kunde visserligen kronans inskridande ofta nog vara af behofvet påkalladt, men att detta skedde på annat sätt än genom direkt penningeunderstöd eller lån syntes dock vara mindre tillrådligt. Åtskilliga andra omständigheter måste här jemväl tagas i betraktande. Dikningslagen skilde emellan afledning af vatten ur kärr, mosse eller annan dylik mark samt sänkning eller urtappning af sjö. I förra fallet egde den eller de jordegare, som önskade utdikningen, vitsord (§ 11), i det senare åter fordrades, att denne eller desse skulle ega minst hälften af den jord, som skulle torrläggas (§ 13). Denna inskränkning i vitsordet hade tillkommit för att trygga strandegare mot de förluster, som kunde uppstå, om ett sådant företag skulle falla i händerna på ett fåtal jordegare utan tillräckligt kapital att fullborda företaget, och borde således bortfalla, der kronan pröfvade sjösänkningen vara af sådan nytta för landet att kronan, derest den icke på annat sätt kunde åstadkommas, sjelf ville antingen ensam öfvertaga eller med hugade jordegare deltaga uti utförandet. En sådan lagförändring ansåge t. f. Domänintendenten vara af stor vikt, ty det vore ofta nog just sådana, sjöar angränsande och af deras vattenstånd beroende sankmarker, som företrädesvis lämpade sig att lägga under plog och som inom jemförelsevis kort tid återgäldade de nedlagda kostnaderna. De stora mossarne fordrade deremot

vida större uppoffringar, och den, som med framgång skulle drifva deras odling och bebyggande, finge icke vara obemedlad, om han skulle kunna genomföra ett sådant arbete, utan måste äfven efter den första afdikningen härtill erhålla betydande hjälp icke blott i penningar, utan äfven i intelligens. Så hugnande det än skulle vara att få våra ofantliga mosstrakter utdikade, odlade och bebygda, fruktade derföre t. f. Domänintendenten, att dessa, med våra låga och icke märkligt stigande jordvärden, ännu blott undantagsvis och i hvarje fall endast efter de noggrannaste undersökningar kunde påräknas såsom lönande odlingsmarker, hvaremot de humusrika kärrängarnes torrläggning och odling redan nu fullt bure sig, der dessa kunde företagas utan dryga ersättningar till vattenverk, ombyggnader af kanaler, framtida underhåll af långa farleder och dylika för jordbruk skäligen främmande och i längden ruinerande servituter. För att än vidare underlätta kronans öfvertagande af vattenafledningsföretag torde ännu flera, af enskilde med längtan emotsedda ändringar i dikningslagen vara af nöden.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i samma län har med hänsyn till den af t. f. Domänintendenten påpekade olikhet emellan de i 11 § och de i 12 § af lagen den 20 Juni 1879 omförmälda slag af vattenafledningsföretag anført:

Komiténs förslag vore affattadt i så obestämda och sväfvande ordalag, att det icke kunde med visshet afgöras, huruvida Komitén med samma förslag åsyftat alla de i nämnda § omförmälda slagen af vattenafledningsföretag eller endast vissa af dem. I förslaget förekomme sålunda uttrycken: »någon till odling lämplig sankmark af större omfattning», »torrläggning af dylik mark», »torrläggningsföretag» o. s. v. Men då i motiven till förslaget icke förekomme något, som antydde, att Komitén tänkt sig såsom lämpligt, att detsamma borde inskränkas till att afse allenast de i 11 § af förenämnda lag omförmälda vattenafledningsföretag, ville Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande antaga, att äfven de företag, hvarom i 12 § af samma lag sades, således äfven sänkning eller urtappning af sjö, med förslaget åsyftades. Emot samma förslag, sålunda förstådt och uppfattadt, hyste Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande stora betänkligheter. Otvifvelaktigt vore, att utförande af ifrågavarande slag af vattenafledningar vida bättre lämpade sig för den enskilda företagsamheten än för statens verksamhet. Särskildt förefölle det Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke vara tillrådligt, att staten i fall, då den icke såsom jordegare hade intresse i ett redan påbörjadt vattenafledningsföretag, skulle, på sätt Komitén tänkt sig, ingå i och öfvertaga ledningen och utförandet af detsamma.

Och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derföre på de af t. f. Domänintendenten anförda skäl på det allvarligaste afstyrkt nådigt bifall till Komiténs framställning i denna del. För den händelse staten skulle berättigas att inträda i vattenafledningsföretag, i hvilka han såsom jordegare icke vore intresserad och hvilka ännu icke blifvit påbörjade, skulle rättslig möjlighet dertill, utan någon förändring af den i ämnet gällande lagstiftning, kunna beredas derigenom, att som vilkor för sådant inträde stadgades, att staten förvärfvade någon mindre hemmansdel, åt hvilken nytta af vattenafledningen komme att tillskyndas. Ett sådant förvärf skulle säkerligen i de flesta, om icke alla fall kunna med lätthet åstadkommas. Valdes icke denna utväg, så torde i den gällande lagstiftningen krävas flera och större förändringar, än Komitén förmenat. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tilläte sig att i detta afseende dels hänvisa till hvad t. f. Domänintendenten i samma afseende anført och dels uttala den åsigt, att skiftesstadgau torde böra ändras med afseende å egoutbyten, som af verkställt torrläggningsarbete kunde blifva en följd, i fall som omförmäldes i Komiténs motiv.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län har infordrat och delvis åberopat yttrande från t. f. *Domänintendenten i länet, Öfverjägmästaren Hahr*, hvilken framställt den åsigt, att genom förslagets godkännande icke stort gagn skulle vinnas för länet, dels emedan kronan derstädes egde endast ett ringa fåtal domäner, som hade andel uti större odlingsbara sankmarker, dels enär der numera icke förekomme några så stora vattendränkta, enskilda personer tillhöriga egoområden, att ej jordegarna sjelfva kunde åstadkomma deras torrläggning, för så vidt ej privilegierade verk och inrättningar lade hinder derför, dels ock emedan det säkerligen skulle väcka stor ovilja hos jordegarna, ifall kronan egnade sig åt utförande af torrläggningsarbeten i någon större skala och med utbrytning af jord från hemmanen, då allmogen, hvilken egde större delen af länets jordområde, hade stor obenägenhet för att af sina egor afstå ens de minsta delar, samt då det rätt ofta torde inträffa, att jordegarna genom tvångsutbrytning af jord finge ett flertal främmande personer bosatta midt uti sina egoskiften och af dem bereddes allehanda obehag; och har t. f. Domänintendenten tillika förklarat sig befara, att kostnaderna för torrläggningsföretagen i allmänhet blefve så betydande, att de icke motsvarade det gagn, som dermed vunnes, att svårighet mången gång skulle uppstå för den af Komitéu föreslagna nämnden att med noggrannhet öfvervaka utförandet af alla de arbeten, som för ett större torrläggnings-

företag erfordrades, samt att kronan skulle indragas uti en mängd rättgångar af olika slag.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i samma län har förklarar, att, ehuru inom länet numera endast ett fåtal större områden af odlingsbara sankta marker förekomme och detta fåtal redan vore föremål för de enskilde delegarnes åtgärder för blifvande torrläggning samt förslaget således, om det antoges, icke torde erhålla någon tillämpning derstädes, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som instämde uti den af Komitéen uttalade åsigt att genom förslagets genomförande landets uppodling skulle påskyndas och talrika jordlägenheter komma att stå till buds för dem, som ville ordna eget hem på landet, dock ansåge sig böra understödja förslaget. Vid ett af t. f. Domänintendenten anfördt skäl emot förslaget ville Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, enär det hade en allmän betydelse, fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet, det skälet nämligen, att det skulle väcka stor ovilja hos jordegare, i fall kronan egnade sig åt utförande af torrläggningsarbeten i någon större skala och med utbrytning af jord från hemman, då, såsom känt vore, allmogen, hvilken egde större delen af länets jordområde, hade stor obenägenhet för att af sina egor afstå ens de minsta delar och det ofta torde inträffa, att jordegare genom tvångsutbrytning af jord finge ett flertal främmande personer, som kunde bereda dem allehanda obehag, bosatta midt uti skiftena. Det vore denna icke blott inom detta län, utan sannolikt inom hela landet rådande obenägenhet hos jordegare att afstå ens de minsta delar af sitt område, hvilken hufvudsakligen vållat den stora svårighet för dem, som ville bygga och bo på landet och icke hade medel att inköpa redan skiftade hemmansdelar, att kunna förvärfva ett mindre egoområde och som sålunda utgjort ett af de väsentligare, om ej det hufvudsakligaste hindret för landets hastiga uppodlande och bebyggande, medan samma obenägenhet nödgat många, hvilka velat bryta egen jord, att göra det i Amerikas vester, fastän i eget land ännu funnes mycket obruten, men för dem oåtkomlig mark. Om staten, såsom Komitéen föresloge, genom torrläggning förvärfvade mark inom landets olika delar och å densamma nedsatte nybyggare, så vore det möjligt, att jordegarebefolkningen deraf lärde sig inse, att dylika sjelfständiga nybyggare icke vore till någon olägenhet, utan snarare till gagn. Obenägenheten att till dylika nybyggare sälja jord skulle härigenom kunna försvinna och den föreslagna åtgärden på detta sätt verka gagnande i vidsträcktare mån, än med densamma varit afsedt, och funne Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-

hafvande häruti en ytterligare anledning att i underdånighet tillstyrka förslaget genomförande.

Landshöfdingeembetet i Kopparbergs län har icke haft något mot förslaget att erinra.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gefleborgs län har jemväl förordat detsamma, dock med uttalande af den åsigten att något synnerligen betydande resultat deraf ej vore att förvänta i afseende å kolonisering af de norra orterna, hvarest med hänsyn till ofta felslagen skörd jordbruket, särdeles till en början, i de flesta fall syntes behöfva ett stöd i någon tillgång till skog för afsalu.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesternorrlands län har ansett förslaget välbetänkt, men anmärkt, att en nämnd, sammansatt på sätt komiterade föreslagit, med en ordförande, hvilkens tid vore upptagen af en otalig mängd andra embetsgöromål, och med ledamöter, som antagligen vore boende på vidt skilda orter inom länet, icke hade någon af de förutsättningar, som vore erforderliga för ett arbete, hvilket borde bedrivas utan menlig tidsutdrägt för en verksam kontroll öfver arbetet, samt för de vid dylika arbetens utförande förekommande frågors praktiska lösning. I stället har *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* föreslagit, att den erforderliga undersökningen på ort och ställe jemte vidtagandet af erforderliga åtgärder för ett vattenafledningsföretags fortgång samt fördelning af vinstjorden och af kostnaden på hvarje lott skulle anförtros åt vare sig förste landtmätaren eller en landtbruksingeniör, med biträde i hvarje händelse af en Domänstyrelsen underlydande skogstjensteman, hvilken senare anordning vore, hvad *Vesternorrlands län* anginge, så mycket lämpligare, som kronan der icke egde andra domäner än de under Domänstyrelsens förvaltning ställda kronoparker.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län har tillstyrkt förslaget.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län har med framhållande att, enligt hvad för *Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande* vore känt, särskildt i länets lappmarker en stor mängd för odling lämpliga områden förekomme, hvilka antingen helt och hållet disponerades af enskilde eller i hvilka kronan jemväl hade del, påpekat önskvärdheten af, att ifrågavarande förslag utsträcktes att gälla äfven för *Vesterbottens län*. På samma gång det med förslaget närmast afsedda syftemål härigenom skulle för samma län bättre tillgodoses, skulle ock dermed kraftigt befrämjas ett för dessa nordliga bygders kultur oeftergiftigt vilkor eller utdikning af en mängd frostländiga marker,

hvilkas torrläggning, derest den gjordes beroende af den enskildes initiativ, sannolikt aldrig skulle komma till stånd i följd af de för en jemförelsevis fattig jordbruksbefolkning dermed förenade alltför dryga kostnader. Emellertid torde, för den händelse jordlägenheter skulle på detta sätt upplåtas jemväl inom Vesterbottens län, icke skäligen kunna påräknas, att kronan skulle kunna blifva till fullo godtgjord för de med torrläggningen och upplåtelsen förenade kostnader, såsom komiterade förutsatt skola blifva fallet i landets sydligare trakter, utan torde därför vid de särskilda jordlotternas försäljning blifva erforderligt att söka bereda sådana lättnader rörande villkoren för upplåtelsen, att de särskilda jordlägenheternas pris komme att stå i skäligt förhållande till deras afkastningsförmåga.

Landshöfdingeembetet i Norrbottens län har jemväl uttalat sig emot att förslaget allenast skulle tillämpas i de län, som låge söder om de två nordligaste, hvilka således derifrån skulle vara helt och hållet undantagna, och har Landshöfdingeembetet i sådant afseende anfört:

Något skäl för ett dylikt undantag hade icke anförts och något giltigt skäl därför kunde icke heller enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigt åberopas. Tvärtom syntes alla skäl tala därför, att förslaget borde öfverallt inom riket tillämpas, hvarest utsigt erbjöde sig att vinna det uppställda målet. Om vid det nya förslagets tillämpande någon ordningsföljd emellan de olika landsdelarne kunde anses böra iakttagas, så syntes grunden för en dylik ordning endast kunna sökas i den större eller mindre påföljd, den större vinst i afdelad jord och den allmänna nytta öfver hufvud, som vid tillämpningen inom den ena eller andra landsdelen vore att påräkna. Men om denna synpunkt vore riktig, måste påtagligen de två nordligaste länen icke uteslutas från bestämmelsernas tillämpning, utan i främsta rummet dervid ifrågakomma. Tillgången på odlingsbara sankmarker, som angränsade kronans jord eller hvvari kronan hade del, vore nämligen otvifvelaktigt synnerligen stor inom dessa län, hvilka sannolikt innehölle mera af dylik mark än alla andra rikets län tillsammansantagna. Någon utredning öfver dessa sankmarkers exakta vidd funnes visserligen ännu icke för hela länet. Men till bestyrkande af berörda uppgift tilläte sig Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande återgifva en förut för annat ändamål gjord utredning beträffande sex af länets kustsocknar och två stadsområden. Enligt denna utredning innehölle de vattendränkta mossmarker, som inom dessa kommuner tillhörde kronan och enskilde och hvilka vanligen vore så belägna, att de delvis tillhörde båda och borde utdikas gemensamt, följande ytvidder, nemligen:

Inom	Neder-Luleå socken	15,864	tunnland
„	Öfver-Luleå „	94,667	„
„	Råneå „	72,740	„
„	Neder-Kalix „	84,793	„
„	Neder-Torneå „	29,433	„
„	Carl Gustafs „	19,286	„
„	Luleå stad	92	„
„	Haparanda stad	296	„
		Summa 317,171	tunnland

för närvarande vattendränkta mossar. Då inom öfriga kustsocknar förhållandet torde vara ungefär enahanda och mossarnes utsträckning vore ännu större inom lappmarkerna, torde häraf framgå, att såväl kronan som enskilde inom länet egde ofantliga sankmarker, både hvar för sig och i samband, i följd hvaraf ingenstädes inom riket så stora resultat för angifna ändamålet stode att förvänta af utdikningsförslagets tillämpning som inom Norr- och Vesterbottens län. Tydligt vore också, att genom dylika utdikningar på statsverkets bekostnad väsentliga fördelar skulle tillskyndas den förut befintliga jordbrukande befolkningen, som derigenom bereddes tillgång till nya odlingar å torrlagda mossmarker till större eller mindre omfång samt derjemte förmånen af minskad frostländighet genom sankmarkens odling. Äfven ur rättvisans synpunkt syntes således ingen del af rikets jordbrukare böra genom undantagslagstiftning uteslutas från de förmåner detta förslag skulle skänka dem.

Hvad beträffar förslaget i denna del, får Styrelsen först anmärka, att någon utbrytning af vinstjord från sådana jordbruksdomäner, som äro utarrenderade med tillämpning af de i nådiga kungörelsen den 10 November 1882 stadgade grunder, icke kan ega rum i det fall, då kronan deltagar i kostnaden för vattenafledningsföretag. 25:te punkten af nämnde kungörelse har nämligen följande lydelse: »Har, efter det arrendator antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendator undandragit sig att i företaget deltaga och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendator från och med arrendeåret näst efter det, då företaget blifvit afsynadt och godkänt, å det belopp, kronan för ändamålet fått utgifva, erlægga fem procent årlig ränta, hvilken ränta debiteras i sammanhang med arrendeafgiften.» Häri måste innefattas rättighet för arrendator att till sin nytta bruka den vinstjord, som genom vattenafledningsföretaget domänen tillfallit; och kan hvad

komiterade föreslagit icke heller tillämpas på kronoegendom, som utarrenderats enligt de före tillkomsten af 1882 års kungörelse gällande grunder, då hvarken genom arrendekontrakter eller allmän författning arrendator tillförbundits afstå vinstjord, derest kronan i vattenafledningsföretag tager del för den arrenderade egendomen.

Att, i enlighet med komiterades förslag, utbrytning af vinstjord från utarrenderad kronoegendom skulle för framtiden ega rum, derest kronan bekostar vattenafledningsföretag, hvori kronoegendom eger del, anser sig Styrelsen böra afstyrka, ty erfarenheten har visat, att i de flesta fall genom dylik utbrytning uppstått stor skada och mångahanda olägenheter. Ökad stängselskyldighet, eljest obehöfliga vägar öfver egorna är den gifna följderna af dylika utbrytningar, men först och främst olägenheter att inom egoområdet och ofta till och med invid åbyggnaderna hafva en lägenhetsegare till otrefnad och skada för arrendatorn i många hänseenden.

Samma olägenheter, som, efter hvad Styrelsen nu anført, uppstå för arrendator af hemman, hvarifrån vinstjord utbrytes, drabba naturligtvis äfven egare till dylikt hemman. Anledningen, hvarför egare till sådant hemman under nuvarande förhållanden undandrager sig deltagande i vattenafledningsföretag, torde ofta nog vara att söka deri, att han vet sig blifva i tillfälle att efter företagets afslutande inköpa den utbrutna vinstjorden, och detta vanligtvis för lägre pris, än hvartill jorden stått honom, om han sjelf deltagit i företaget, men då han, derest komiterades förslag skulle antagas, icke blefve i tillfälle att efter företagets afslutande förvärfva vinstjorden för egen räkning, komme han antagligen i regel att i företaget deltaga; och skulle således efter all sannolikhet de af komiterade föreslagna åtgärder leda till högst ringa resultat. De kostnader, som äro förenade med vattenafledningsföretag i allmänhet, äro omöjliga att på förhand med visshet beräkna, och månget dylikt företag, som efter beräkningar, som uppgjorts före dess verkställande, förefallit ytterst fördelaktigt, har visat ett motsatt förhållande efter dess afslutande. Icke heller kan på förhand beräknas, hvarest vinstjord kommer att utbrytas, eller om dylik kan erhållas på ett ställe till den omfattning, att den kan användas till sjelfständigt jordbruk.

På nu anförda grunder och med afseende å hvad af de länsstyrelser, som uttalat sig mot förslaget, ytterligare andragits, får Styrelsen, som visserligen icke förbiser det stora gagn, som det allmänna skulle tillskyndas genom torrläggning af sankta marker af större om-

fattning, men anser den form därför, som nu föreslagits, icke vara ändamålsenlig, underdånigst afstyrka bifall till komiterades förslag i denna del.

Slutligen har Komitén i sitt *förslag till upplåtelse af odlingslägenheter å lämpliga trakter inom Vesterbottens och Norrbottens län* hemställt:

1:o) *att* i Norr- och Vesterbottens län upplåtelse af enstaka lägenheter inom kronans område icke måtte tillåtas utöfver hvad som redan stadgats om anläggande af skogstorp i Norrbottens län eller der sådan upplåtelse ofvan odlingsgränsen icke påkallas af hänsyn till åtgärder för samfärdselns främjande;

2:o) *att* tillstånd till nybyggesanläggningar enligt hittills gällande författningar å öfverloppsmarkerna inom Norrbottens län tills vidare och intill dess sig visat, huruvida det sätt för kolonisation, som Komitén föreslår, kommer att visa sig lämpligt och ändamålsenligt, icke heller måtte beviljas;

3:o) *att* tillfälle till upplåtelse af odlingslägenheter deremot måtte beredas å sådana inom kronoparkerna, öfverloppsmarkerna eller andra kronan tillhöriga, nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Vesterbottens län belägna områden, der i närheten af befintliga eller beslutade kommunikationsleder ett flertal invid hvarandra liggande lägenheter anses med fördel kunna till enskilda upplåtas;

4:o) *att* i främsta rummet härtill böra användas sådana sankmarker, som efter torrläggning väl lämpa sig för odling af gräs eller säd;

5:o) *att* förslag om upplåtelse af mark för sådant ändamål må kunna väckas såväl af Domänstyrelsen och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande som af vederbörande kommunalnämnder, hvilka senare skulle till Befallningshafvanden sitt förslag ingifva;

6:o) *att*, der ej Domänstyrelsen själf väckt förslaget, detsamma skall till nämnde styrelse ingifvas;

7:o) *att*, om Domänstyrelsen ur synpunkten af statens skogsvård förklarar hinder möta för upplåtelsen, frågan derom må förfalla, derest ej med hänsyn till upplåtelsens större betydelse för ortens kolonisation Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anser sig böra hänvisa saken till Eders Kongl. Maj:ts pröfning, dervid anmälan härom bör vara åtföljd af utlåtande från nedan omförmälda Nämnd;

8:o) *att*, der Domänstyrelsen sjelf väckt förslag om upplåtelse eller utaf denna styrelse eller af Eders Kongl. Maj:t varder förklaradt, att hinder för den ifrågasatta upplåtelsen ej möter, förslaget derom bör, derest detsamma tillstyrkes af Nämnden, åtföljdt af erforderlig utredning underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning;

9:o) *att* för hvar och ett af ifrågavarande båda län måtte till sättas en särskild Nämnd, bestående af Landshöfdingen eller, vid hans förfall eller i hans frånvaro, af Landskamereraren såsom ordförande, jemte landtbruksingeniör samt en af Landstinget och en af Hushållningssällskapet för länet i dess helhet eller för del deraf vald person, såsom ledamöter, med för sistnämnda ledamöter utsedde suppleanter;

10:o) *att* denna Nämnd skall dels afgifva utlåtande i sådan Eders Kongl. Maj:t understäld fråga om upplåtelse af lägenheter, der Domänstyrelsen ur skogsvårdens synpunkt ansett upplåtelse icke böra ega rum, dels ock med anledning af väckt förslag om dylik upplåtelse, framställt af Domänstyrelsen eller mot hvilken denna styrelse ej haft något att erinra eller med afseende hvarå Eders Kongl. Maj:t efter hemställan enligt föregående moment förklarar hinder icke möta för upplåtelsen, åvägabringa utredning och afgifva utlåtande, ej mindre om den föreslagna markens lämplighet för ändamålet i fråga och om den sannolika kostnaden för densammas beredande till odling, vare sig genom torrläggning, derest sådan erfordras, eller på annat sätt, än äfven om andra förhållanden, som på frågans bedömande kunna inverka;

11:o) *att* i de fall, der Eders Kongl. Maj:t funne skäl medgifva upplåtelse af mark för anläggande af jordbrukslägenheter, kostnaden för möjligen erforderlig torrläggning af marken, så vidt den afser hufvudaflopp och större kanaler, men ej egentlig dikning, skulle, liksom kostnaden för Nämndens resor, för biträde åt densamma och för de utredningar, som af Nämnden uppgjordes, af statsmedel bestridas;

12:o) *att* dylik torrläggning borde ske genom dess upplåtande på entreprenad mot stäld säkerhet och arbetets behöriga verkställande af Nämnden eller någon dess ledamot öfvervakas;

13:o) *att*, sedan marken kommit i sådant skick, att den kunde till enskilde för odling och bebyggande upplåtas, Nämnden borde fördela densamma i lämpliga lotter, innehållande för en hvar högst 15 har till odling af gräs eller säd lämplig mark, samt dessa lotter till enskilda personer upplåta;

14:o) *att* till hvarje sådan lott dessutom skulle läggas ett område

af högst 35 har kronan tillhörig utmark, så nära lotten belägen, som lämpligen låte sig göra, och afsedd för lägenhetsinnehafvarens husbehof af virke och vedbrand samt till mulbete, i hvilket område således ej skulle inräknas kala berg och öppna vatten;

15:o) *att* deremot ingen annan rätt till bete eller skogsfångst å kronans mark skulle lägenhetsinnehafvaren tillkomma än att han för första uppsättningen af för lägenheten erforderliga byggnader egde att å kronans skog erhålla utsyning af behöfligt och lämpligt virke;

16:o) *att* lägenhetsinnehafvaren derjemte af statsmedel skulle erhålla ett belopp af 300 till 500 kronor till hjälp vid lägenhetens bebyggande och uppodling enligt Nämndens med afseende å de olika lägenheternas storlek och belägenhet derom meddelade bestämmelser;

17:o) *att* detta penningeunderstöd skulle få lyftas antingen genast vid lägenhetens tillträdande mot stäld, af Nämnden godkänd säkerhet för beloppets återgåldande, derest innehafvaren ej inom viss tid från tillträdet på nöjaktigt sätt fullgjort honom förelagd odlings- och byggnadsskyldighet, eller ock när sådan byggnads- och odlingskyldighet blifvit enligt Nämndens vitsord fullgjord;

18:o) *att* lägenheterna skulle upplåtas tills vidare endast med nyttjanderätt, utan någon afgift och med rätt för innehafvaren att under 15 år vara fri från skatt till kronan för lägenheten och från andra allmänna utlagor och onera, men med vilkor att denna besittningsrätt utan ersättning för någon byggnad eller odling skulle vara förverkad, derest innehafvaren ej inom förelagd tid och på föreskrifvet sätt fullgjort ofvan berörda byggnads- och odlingskyldighet eller han under frihetsåren befunes på mera anmärkningsvärdt sätt vanvårda byggnaderna eller försumma lägenhetens skötsel;

19:o) *att* anmälan om dylik vanvård eller försummelse borde, der anledning dertill förefunnes, af Nämnden göras hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som skulle ega att efter vederbörandes hörande deröfver meddela beslut, samt att, om någon lägenhetsinnehafvare blefve på dylik grund från sin lägenhet genom laga kraftvunnet beslut skild, Nämnden skulle ega att lägenheten till annan person upplåta på de vilkor Nämnden funne skäl föreskrifva;

20:o) *att*, sedan frihetsåren gått till ända eller dessförinnan, om innehafvaren sådant påyrkade, lägenheten borde efter de grunder, som gälla för skattläggning inom Lappmarken, åsättas visst hemmantal och, derest stadgad byggnads- och odlingskyldighet då befunes vara fullgjord och vidmakthållen, till skatte med full eganderätt för inne-

hafvaren omföras, dock endast med den rätt till skogen, som i Kongl. förordningen den 29 Juni 1866 medgifves;

21:o) *att* Nämnden vid val af de personer, som kunde till erhallande af lägenheter sig anmäla, borde dertill antaga svenska medborgare och i främsta rummet sådana, som, i öfrigt lämpliga, varit vid torrlägningsarbetet sysselsatta och dervid visat flit, ordentlighet och sparsamhet;

22:o) *att* sådana företag, som Komitén nu ifrågasatt, åtminstone till en början och till dess erfarenheten visat, om och i hvad mån ett dylikt förfaringssätt kunde visa sig ändamålsenligt och kostnaderna därför kunnat närmare utrönas, icke måtte ega rum i allt för stor utsträckning, utan inskränkas till några för ändamålet särskildt lämpade trakter;

23:o) *att* emellertid början med torrlägningsföretagen borde göras, så snart den i Norrland för jernvägsanläggningar nu använda arbetsstyrka kommer att i någon större mån minskas, så att dessa vid traktens klimat och förhållanden vanda arbetare måtte kunna först för torrlägningsarbetena och sedan för kolonisationen vara att påräkna;

24:o) *att* sådana förändringar i reglementena för de allmänningar, som finnas inom åtskilliga socknar i Norrbottens län, måtte vidtagas, att de anslag för kommunala behof, som af allmänningarnes afkastning utgå, utan särskildt tillskott må tillgodokomma icke blott såsom hittills de icke jordegande medlemmarne i kommunen, utan äfven de jordegare, hvilka icke hafva del i allmänningarne; samt

25:o) *att*, derest Eders Kongl. Maj:t skulle i nåder gilla hvad Komitén sålunda föreslagit, Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om rätt för Eders Kongl. Maj:t att på ifrågasatt sätt göra upplåtelse till enskilda af kronans mark i de båda nordligaste länen samt om ett årligt anslag för ändamålet, hvilket anslag åtminstone till en början torde kunna begränsas till 100,000 kronor.

I häröfver afgifvet utlåtande har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län förklarar sig finna bestämmelserna välbetänkta, men likväl, då sistnämnda belopp syntes Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande otillräckligt, hemställt, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för ändamålet af Riksdagen äska ett årligt anslag af 200,000 kronor.

Jemväl Landshöfdingeembetet i Norrbottens län har förklarar sig i väsentliga afseenden dela komiterades uppfattning i frågan, men likväl mot förslagets särskilda delar framställt åtskilliga anmärkningar. Sålunda har Landshöfdingeembetet, efter framhållande af det gagn för länets uppodling, som genom nybyggingsanläggningar hittills åstad-

kommits, anført, att då nu, sedan afvittringen i länet så nära nått sin fullbordan, att andra nybyggesanläggningar icke lagligen kunde ifrågakomma än sådane, som af Eders Kongl. Maj:t vid disposition af öfverloppsmarkerna pröfvades nödiga och nyttiga, och således ingen olägenhet vore tänkbar, men stora fördelar för länets kolonisation med visshet vore att förvänta af en fortsatt upplåtelse äfven i ringa omfattning och i sällsyntare fall af nybyggen med ett till husbehof nedsatt skogsanslag, hvarje giltigt skäl saknades för ett upphäfvande af Eders Kongl. Maj:ts hittills utöfvade rätt att på det sätt, som pröfvades för staten nyttigast, disponera öfver statens öfverloppsmarker, med stöd hvaraf Landshöfdingeembetet hemställt, att förslaget i punkterna 1 och 2 rörande förbud mot upplåtelse i Vesterbottens och Norrbottens län af enstaka lägenheter å kronans område samt af nybyggen på derinom belägna öfverloppsmarker enligt hittills gällande författningar icke måtte till någon annan åtgärd föranleda, än att med anledning af sista punkten i mom. 1 uti 1:sta § af gällande afvittringsstadga för lappmarkerna af den 30 Maj 1873, sådan den lyder i nådiga kungörelsen den 13 Juli 1883, måtte efter punkten: »vid afvittring — — — tillåtas» införas orden »derest sådana upplåtelser ofvanför denna gräns icke påkallas af hänsyn till åtgärder för samfärdselns främjande».

Landshöfdingeembetet har ytterligare hemställt, att punkterna 6 och 7 måtte lemnas utan afseende och deraf följande redaktionsförändringar i de tre följande punkterna iakttagas, samt motiverat denna hemställan hufvudsakligen dermed, att i fråga om odling och kolonisation man vore berättigad att förutsätta, det ortmyndigheterna i allmänhet måste förvärfva sig större kännedom om de på dylika frågors afgörande bestämmande förhållanden än den, som vanligen kunde påräknas hos en centralstyrelse, som med väsentligen olika uppgift aldrig med kolonisationsfrågor i en på ett tusen kilometers afstånd belägen landsdel tillförene haft afgörande befattning, och att de öfverloppsmarker, hvarpå jordupplåtelsen till största delen komme att ske, alltid stått och fortfarande stode under länsstyrelsens vårdnad samt alltid enligt gällande lag varit afsedda att till den odlingsbara marken disponeras till hemman och lägenheter samt för öfrigt till industriens främjande och kronoparkers bildande.

Mot förslaget i 13:de punkten, att en hvar lott skulle tilldelas högst 15 har till odling af gräs eller säd lämplig mark, har Landshöfdingeembetet anmärkt, att, då komiterade tänkt sig, att boskapsskötseln vore den näringskälla, som af de nya kolonisterna skulle komma att hufvudsakligen anlitas, ett dylikt område med hänsyn till hindren

för en hastig uppodling, bristen på ängar och det af alla förhållanden nödvändiggjorda extensiva brukningssättet vore en allt för ringa ytvidd, för att så många kreatur, som erfordrades för en familjs tryggade nöd-
torftiga uppehälle, derpå kunde framfödas inom en ej alltför långt af-
lägsen tid, hvarföre, och ehuru invid jernvägslinier och industriela an-
läggningar med mera den lösa befolkningen säkerligen blefve väl till-
godosedd med vida mindre lägenheter, det dock vore oundgängligt, att
maximisiffran höjdes till förslagsvis 30 har till odling lämplig mark,
derest man kunde hafva utsigt att åtminstone i några fall kunna vinna
kolonister, som helt och hållet egnade sig åt jordbruket.

Det i 14:de punkten föreslagna utmarksområdet har Landshöfdinge-
embetet ansett vara tillräckligt, derest impedimenten, sådane de i gällande
stadgar bestämdes, derifrån afdroges, så att icke blott öppna vatten och
kala berg, utan äfven sådane berg, sandhedar och stenbunden mark,
hvarå duglig skog ej växte eller kunde växa eller bete funnes eller med
dvergträd bevuxna mossar och kärr, som hade sten till grund och sak-
nade affall och sålunda vore till odling otjenliga, till impediment hän-
fördes.

Komiterades förslag i 24:de punkten, eller att sådana förändringar
i reglementena för de allmänningar, som funnes inom åtskilliga socknar
i länet, måtte vidtagas, att de anslag för kommunala behof, som af all-
männingarnes afkastning utginge, utan särskildt tillskott skulle tillgodo-
komma icke blott såsom hittills de icke jordegande medlemmarne i kom-
munen, utan äfven de jordegare, hvilka icke hade del i allmänningarne,
har Landshöfdingeembetet ansett vara öfverflödigt och icke lämpligt in-
taga i lagstiftningen rörande de ärenden komiterade haft att behandla,
utan böra lemnas utan afseende, då bestämmelserna härom kunde och
borde enligt reglementenas föreskrift af Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-
hafvande beslutas för att derefter underställas Eders Kongl. Maj:ts nådiga
pröfning.

Då det understundom i vissa fall och orter vore möjligt, att lägen-
hetsinnehafvare kunde finnas hugade att emottaga, bebygga och odla sina
lotter utan kontant bidrag eller med ringare bidrag af statsmedel än
det föreslagna, har Landshöfdingeembetet ansett förslagets 16:de punkt
böra erhålla följande lydelse: »att lägenhetsinnehafvare, der sådant äskas,
derjente af statsmedel skulle erhålla ett belopp af högst 500 kronor till
hjälp vid lägenhetens bebyggande och uppodling enligt Nämndens med
afseende å de olika lägenheternas storlek och belägenhet derom med-
delade bestämmelser».

I afseende på val af de personer, som kunde till erhållande af

lägenheter sig anmäla, hvarom förhandlas i 21:sta punkten, har Landshöfdingeembetet föreslagit den förändringen, att sådan lägenhetsinnehafvare skulle vara svensk medborgare med företrädesrätt för den, som vore fullt mäktig svenska språket och i öfrigt för ändamålet lämplig, och har Landshöfdingeembetet såsom skäl härför anført, att största delen af kolonisationen i fråga skulle komma att ega rum inom en ort, hvarest finska eller lappska språken vore de förherrskande till hinder för folkupplysning och förvaltning samt till olägenhet och våda äfven i andra hänseenden.

Slutligen har Landshöfdingeembetet förklarat sig icke kunna dela komiterades åsigt, att från kolonisationen skulle undantagas de åt hemman och nybyggen inom vissa socknar upplåtna så kallade ströängar inom kronoparkerna i dessa orter, utan ansett dessa ströängar böra åt kronan återförvärfvas för att derefter användas till höbord åt de nya kolonisterna antingen mot billigt arrende eller kostnadsfritt under en tid af exempelvis 15 år från upplåtelsen af lotten.

För egen del finner Domänstyrelsen det af komiterade föreslagna förfaringssättet för de tvenne nordligaste länens fortsatta kolonisering vara förtjent af all uppmärksamhet, helst som arbetet för uppodling af ännu obrukade, men till odling tjenliga områden komme att fortgå och främjas utan betydligare uppoffring af de i statens hand värdefulla skogsområdena, men då erfarenhet saknas, om och i hvad mån det föreslagna tillvägagåendet för dessa läns vidare kolonisering kan visa sig ändamålsenligt, anser Styrelsen, lika med komiterade, att, åtminstone till en början och till dess kostnaderna för dess genomförande kunnat närmare utrönas, upplåtelse af kronans mark på det sätt och under de vilkor komiterade ifrågasatt icke måtte ega rum i alltför stor utsträckning, utan inskränkas till några för ändamålet särskildt lämpade trakter.

I fråga om dels hvad Landshöfdingeembetet i Norrbottens län anført beträffande denna del af komiterades förslag, dels ock hvad Domänstyrelsen för egen del funnit att mot detsamma anmärka får Styrelsen i underdånighet anföra:

Hvad först angår Landshöfdingeembetets hemställan, att förslaget i punkterna 1 och 2 om förbud mot upplåtelse i Vesterbottens och Norrbottens län af enstaka lägenheter å kronans område samt nybyggen på derinom belägna öfverloppsmarker enligt hittills gällande författningar icke måtte godkännas, så tillåter sig Styrelsen framhålla, att af komiterades uppgift, att tillfällen finnas till upplåtelse af lägenheter jemväl å fast mark för den af komiterade afsedda kolonisationen, icke följer, att sådan odlingsmark finnes disponibel i den omfattning och med det

sammanhängande läge, att i enlighet med bestämmelserna i äldre författningar hemmansanläggningar kunna derå grundas. Fastmer synas komiterade, att döma af den vigte företrädesvis fästa vid de sankade odlingsmarkerna, hvilka i främsta rummet enligt komiterades mening borde till kolonisation användas, hafva utgått från den förutsättningen, att så ej är fallet. Uppenbart är ock, att de egentliga odlingslägenheterna redan tagits i anspråk vid de hemmans- och nybyggesanläggningar, hvilka under århundraden fortgått och vid numera i de båda länen nedom odlingsgränsen i det närmaste fullbordad afvittring erhållit sina egoområden reglerade. Detta förhållande bekräftas ock såväl af Landshöfdingeembetets uppgift, att nybyggesanläggningar efter äldre metoden numera endast i sällsyntare fall kunna förekomma, som äfven af denna myndighets uttalanden om angelägenheten af att för kolonisationens räkning återförvärfva en del af den odlingsmark, »ströängarne», som redan blifvit åt enskilde upplåten. Då följaktligen för grundandet af nya hemman hufvudsakligen endast återstå de sankade myrmarkerna, hvilka ej utan omfattande vattenafledningsföretag kunna göras till odlingtjenliga och alldeles icke kunna bringas i sådant tillstånd af vanliga nybyggare i anseende till dermed förenade kostnader, vore det ur odlingsintressets egen synpunkt förkastligt att fortsätta med den äldre kolonisationsmetoden, för hvars upphörande komiterade jemväl ur andra synpunkter anfört beaktansvärda skäl; och får Styrelsen fördenskull hemställa, att Eders Kongl. Maj:t, utan afseende å hvad Landshöfdingeembetet anfört, måtte godkänna komiterades förslag i denna del.

Icke endast ur klimatisk synpunkt, utan äfven för beredande åt statsverket af tillgångar för bestridande af alltjemt stegrade statsutgifter måste åt skogsvården egnas synnerlig omsorg och detta särskildt i de norrländska länen. Af dessa skäl anser Styrelsen stadgandena i förslagens 6:te och 7:de punkter vara välbetänkta; och tillåter sig Styrelsen särskildt erinra, att sankmarkers torrläggning och uppodling icke kan vara skogsvården till skada, utan snarare till gagn och att således förslag derom icke kan tänkas under vanliga fall af Domänstyrelsen undertryckas. Landshöfdingeembetets hemställan att sistnämnda punkter måtte lemnas utan afseende och dess i sammanhang dermed gjorda förslag till redaktionsförändringar i de tre följande punkterna får Styrelsen därför afstyrka.

Om, såsom Landshöfdingeembetet hemställt, inegoområdet till lägenhet, som upplåtes, skulle tilltagas så stort, att af den nuvarande naturliga gräsväxten må finnas tillräcklig utfodring för kolonistens kreatur, torde ej ens 30 hektar vara tillräckliga. Att grunda upplåtelsen på

den nuvarande höafkastningen skulle ej heller framkalla den uppodling och förbättring af den upplåtna jorden, som komiterade afsett. Då härtill kommer, att en större inegoareal än 15 hektar svårligen lärer kunna vidmakthållas af en kolonist, som för sin bergning måste anlita arbetsförtjenst i orten, hemställer Styrelsen, att komiterades förslag måtte godkännas äfven i denna del.

De af Landshöfdingeembetet föreslagna bestämmelserna i fråga om 14:de punkten äro hemtade från gällande afvittringsstadga, men då dessa bestämmelser vid tillämpningen tolkats mycket olika, så att mången gång med ganska god skog beväxt mark hänförts till impediment och i flera fall föranledt återförvisandet af redan utarbetade afvittringsförslag, anser Styrelsen komiterades förslag i denna del vara att föredraga framför Landshöfdingeembetets.

Styrelsen delar visserligen Landshöfdingeembetets åsigt om sättet för åstadkommande af nödiga förändringar i reglementen för de inom länet redan befintliga allmänningarne, hvarom 24:de punkten af förslaget handlar, men anser likväl Landshöfdingeembetets hemställan, att samma punkt måtte lemnas utan afseende, icke böra bifallas, då komiterades betänkande icke innefattar förslag till lag i ämnet och punktens innehåll alltid kan tjena till ledning, huru deruti omordade frågan bör betraktas.

Till Landshöfdingeembetets hemställan om förändrad lydelse af 16:de punkten liksom till den af Landshöfdingeembetet föreslagna förändringen af 21:sta punkten får Styrelsen tillstyrka bifall.

Deremot kan Styrelsen af de skäl, som komiterade anfört, icke dela Landshöfdingeembetets åsigt, att de så kallade ströängarne borde åt kronan återförvärfvas för att användas åt nya kolonister. För att visa till hvilka uppoffringar från statens sida detta förslag kunde leda får Styrelsen upplysa, att i de fall, då utbyte af sådana ströängar förekommit, kronan måst lemna tio tunnland duglig skogsmark mot hvarje tunnland af dessa merendels af starrmyrar bestående ängar, hvilkas sammanlagda areal endast i en socken, Arvidsjaur, utgör minst 16,000 tunnland.

I fråga om förslaget i nu icke omordade delar tillåter sig Styrelsen först påpeka behöfligheten af några förtydliganden till förekommande af framtida missförstånd. Enligt 8:de punkten, sådan den nu är affattad, göres frågan, om väckt förslag angående upplåtelse skall komma under Eders Kongl. Maj:ts pröfning, beroende deraf, att förslaget skall vara tillstyrkt af den i 9:de punkten omförmälda Nämnd, som alltså skulle erhålla ett slags absolut veto i frågan. Härtill synes emellertid ej något giltigt skäl förefinnas; och vid jmförelse med innehållet i 7:de punkten,

hvilken ej torde innefatta hinder för Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning i sistnämnda punkt afsedt förslag, äfven om det utlåtande deröfver, som af Nämnden förut bör afgifvas, skulle innehålla ett afstyrkande af den föreslagna upplåtelsen, är Styrelsen böjd för det antagande, att ifrågasatt punkt genom en mindre lycklig redaktion kommit att i förevarande hänseende uttrycka något annat, än som dermed åsyftats. I afseende å samma punkt är jemväl att erinra, att deri icke finnes omnämndt, hvilken myndighet, som har att, der Domänstyrelsen väckt förslag om upplåtelse af mark eller utaf denna Styrelse eller af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande varder förklaradt, att hinder för den ifrågasatta upplåtelsen ej möter, skall underställa förslaget Eders Kongl. Maj:ts pröfning, hvilket torde böra ske genom Domänstyrelsen. I öfverensstämmelse med hvad nu blifvit anmärkt anser Styrelsen senare delen af 9:de punkten böra erhålla följande förändrade lydelse: »förslaget derom bör åtföljdt af Nämndens utlåtande och erforderlig utredning af Domänstyrelsen underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning».

Punkten 15 synes böra erhålla följande förändrade lydelse: »att deremot ingen rätt till bete å kronans mark skulle lägenhetsinnehavaren tillkomma och ej heller annan rätt till skogsfångst derstädes än att för första uppsättningen af för lägenheten erforderliga byggnader erhålla utsyning af behöfligt och lämpligt virke».

I öfrigt får Styrelsen mot förslaget 19:de punkt, hvori stadgas, att det skulle tillkomma Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att till pröfning upptaga af Nämnden gjord anmälan om vanvård eller försummelse vid lägenhets skötsel och ega rätt genom sitt beslut skilja innehavaren från lägenheten, anmärka, att detta strider emot 2:dra punkten af nådiga förordningen den 10 Augusti 1877 angående vissa dittills i administrativ väg behandlade måls öfverlemnande till allmänna domstolarne, enligt hvilken författning mål om beståndet och rätta tydningen af sådana tillståndsbrief och förordnanden, genom hvilka någon Eders Kongl. Maj:t och kronan tillhörig eller eljest af publik egenskap varande fast egendom eller rättighet kommit under enskildt begagnande, skola af allmänna domstolarne upptagas och handläggas. Omordade 19:de punkt borde derföre erhålla den förändring, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det anmälan om vanvård eller försummelse af Nämnden blifvit gjord, egde förordna allmän åklagare att målet vid laga domstol anhängiggöra samt att Nämndens åtgärder för lägenhetens upplåtande till annan person skulle vidtaga först sedan genom vederbörlig

domstols laga kraftvunna utslag lägenhetsinnehafvaren blifvit besittningsrätten fränkänd.

I afseende å 20:de punkten får Styrelsen påpeka obehöfligheten af deri intagna stadgande, att lägenhet efter det frihetsåren gått till ända eller dessförinnan, om innehafvaren sådant påyrkade, borde efter de grunder, som gälla för skattläggning inom Lappmarken, åsättas visst hemmantal. Hvad med nämnda grunder åsyftas är nådiga förordningen den 30 Maj 1873 angående skattläggningsmetod för Vesterbotten och Norrbotten, hvori, bland annat, stadgas, att ränta skall utgå med 6 riksdaler 40 öre riksmünt för helt mantal och i förhållande derefter för större eller mindre, samt att kronotionde icke skall åsättas. Om nu komiterades förslag vinner godkännande, kan under gynnsammaste förhållande skattläggning å lägenhet verkställas om omkring 20 år, men då vid denna tidpunkt både grundskatter, kronotionde och rotering och sannolikt all efter mantalsgrund beräknad utskyld upphört att utgå, synes förslaget om skattläggning af dylik lägenhet icke böra vinna nådigt bifall, utan i stället stadgas, att lägenheten efter byggnads- och odlingsskyldighetens fullgörande i kronans jordebok utan skattläggning omföres från kronotill skattelägenhet.

Mot förslaget i de delar, som ej nu blifvit särskildt berörda, har Styrelsen icke något att erinra.

Stockholm den 9 Juni 1893.

Underdånigst

OSCAR EVERS.

J. M. AHLMARK.

T. CHRISTIERSON.

J. O. AF ZELLEN.

Sten Lewenhaupt.